

Natuur en Milieufederatie Groningen

Evaluatief Jaarverslag 2015

Natuur en Milieufederatie Groningen

Evaluatief Jaarverslag 2015

COLOFON

Evaluatief Jaarverslag 2015
Natuur en Milieufederatie Groningen

Zuiderpark 16,
9724 AG Groningen

050 313 08 00
info@nmfgroningen.nl
www.nmfgroningen.nl

De Natuur en Milieufederatie Groningen wordt financieel ondersteund door de Nationale Postcode Loterij.

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Groene Ruimte	5
3	Klimaat en Energie	11
4	Duurzame Bedrijvigheid	16
5	Communicatie en Netwerken	19
6	Algemeen	21
7	Ontwikkeling organisatie	22
	7.1 Personeel	22
	7.2 Financiën	24
	7.3 Interne organisatie	27
	7.4 Vrijwilligersbeleid	27
	7.5 Balans per 31 december 2015	28
	7.6 Staat van baten en lasten over 2015	29
	7.7 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat	30
	7.8 Begroting 2016	31
	7.9 Overige gegevens	32
	BIJLAGE 1: Overzicht projecten en urenrealisatie 2015	35
	BIJLAGE 2: Verantwoordingsverklaring 2015 Bestuur	
	BIJLAGE 3: Controleverklaring accountant	
	BIJLAGE 4: Nationale Postcode Loterij	

1. Inleiding

De Natuur en Milieufederatie Groningen (NMG) heeft de afgelopen jaren een centrale positie opgebouwd als spreekbuis van de natuur- en milieubeweging in Groningen. We laten ons zien als organisatie die consequent aandacht vraagt voor een betere balans tussen economische belangen enerzijds en de belangen van natuur, milieu, landschap en klimaat anderzijds. Om die positie verder uit te bouwen hebben wij in 2015 ons Meerjarenbeleidsplan 2016-2019 geschreven. Dit evaluatief jaarverslag laat de resultaten zien die we geboekt hebben in het laatste jaar van uitvoering van het vorige Meerjarenbeleidsplan.

Dit jaarverslag beoogt inzicht te geven in de mate waarin doelstellingen, geformuleerd in het Meerjarenbeleidsplan 2012-2015 en het Werkplan 2015, daadwerkelijk gehaald werden. Tevens geeft het een beeld van de personele, financiële en organisatorische stand van zaken in 2015.

In dit jaarverslag wordt de thema-indeling uit het Meerjarenbeleidsplan 2012-2015 aangehouden. De werkvelden *Groene Ruimte*, *Klimaat en Energie*, *Duurzame Bedrijvigheid* en *Communicatie en Netwerken* komen achtereenvolgens aan bod in de hoofdstukken 2 t/m 5. Hoofdstuk 7 gaat in op de ontwikkelingen binnen de organisatie.

De activiteiten die worden uitgevoerd op basis van provinciale budgetsubsidie zijn in 2015 in grote lijnen gerealiseerd als voorgenomen. Dit geldt voor de daarbij in het Werkplan gestelde doelen en de geformuleerde producten en resultaten. De ureninzet op projectmatige activiteiten is veel hoger geweest dan voorgenomen in het Werkplan 2015.

In het *Overzicht projecten en urenrealisatie 2015*, opgenomen als bijlage 1, is per activiteit aangegeven hoe het aantal gerealiseerde uren zich verhoudt tot de oorspronkelijke planning. Een oorspronkelijke planning die overigens tussentijds enkele malen is aangepast. In bijlage 2 is de verantwoordingsverklaring van het Bestuur opgenomen. Tot slot is bij dit verslag de controleverklaring van de accountant opgenomen (bijlage 3).

2. Groene Ruimte

Extern Overleg

In 2015 is deelgenomen aan de landelijke platformen Ruimte en Natuur van de Milieufederaties, overleggen met de Provincie over o.a. de nieuwe Omgevingsvisie, deelgenomen aan het PNLG en provinciaal overleg over het Convenant Landschap. Daarnaast vond overleg plaats met LTO Noord, de Omgevingsdienst en de Vereniging Groninger Gemeenten over bijvoorbeeld het Groninger Verdienmodel en nachtelijke verlichting in ligboxenstallen. Ook hebben we overleggen tussen natuur- en landschapsorganisaties gecoördineerd en eraan deelgenomen. Op het gebied van o.a. waterkwaliteit, energielandschappen en veenoxidatie is overlegd met de waterschappen, landelijke natuur- en landschapsorganisaties en kennis instanties. Doordat wij steeds vaker aan de voorkant en via overleg deelnemen aan beleidsvorming en -beïnvloeding is hier in 2015 meer uren op ingezet dan begroot.

Actualiteiten

Verschillende actuele ontwikkelingen vroegen weer onze aandacht. Zo riepen bijvoorbeeld nieuwe megastallen veel vragen op bij omwonenden en de bij ons aangesloten organisaties. Ook werden wij benaderd door verontruste bewoners van Saaksum en omgeving omdat de NAM fracking wil toepassen bij de gaswinning. Wij hebben onze hulp aangeboden.

Samen met de Waddenvereniging en anderen hebben wij gereageerd op de plannen voor de Cobra-kabel van de Eemshaven naar Denemarken en op het 'ontwerp nationale programma radioactief afval'. Ook hebben wij meegewerkt aan een gezamenlijke reactie op de concept AMvB's op grond van de Omgevingswet.

De provincie Fryslân wil een nieuwe weg aanleggen tussen Surhuistervveen en de A7: De Skeiding. Daarbij wordt onder meer gedacht aan tracés op Groninger grondgebied, die schadelijk zouden kunnen zijn voor natuurterreinen. Wij hebben samen met de Friese Milieufederatie en namens Groningse en Friese terreinbeheerders op deze plannen gereageerd.

Provinciaal beleid

Natuur- en Landschapsbeleid

In 2015 coördineerde de NMG de gezamenlijke lobby van de natuur en landschapsorganisaties rondom de provinciale verkiezingen en de vorming van het collegeakkoord. Veel van de door ons naar voren gebrachte punten op het gebied van natuur, landschap, milieu en duurzame energie waren uiteindelijk terug te vinden in het collegeakkoord. Dit gaf in 2015 onder andere aanleiding tot een eerste verkenning van de mogelijkheden voor een faunapassage langs de A28, een cruciale verbinding in het Nationaal Natuur Netwerk (NNN), en de aanwijzing van een alternatieve locatie voor de helihaven in de Eemshaven waardoor natuur en landschap in de Emmapolder gespaard bleven. Bij beide ontwikkelingen heeft de NMG ook een actieve bijdrage geleverd aan de uitwerking.

In de door de NMG gecoördineerde reacties op de verschillende versies van de Omgevingsvisie is in 2015 aandacht gevraagd voor de stikstofproblematiek, biodiversiteit buiten het NNN, het landschap en verdroging. In de huidige ontwerpversie staat het Nationaal Natuur Netwerk weergegeven zoals afgestemd in het Groenmanifest en is er ruim aandacht voor het landschap en de bescherming daarvan.

Met de ondertekening van het Convenant Landschap is in 2015 een vervolg gegeven aan het inspiratiedocument Goed voor Elkaar. De NMG heeft met deelname aan het kernteam een bijdrage geleverd aan de totstandkoming en de uitwerking van het convenant. Daarnaast is in samenwerking met andere convenant partners een excursie voor nieuwe Statenleden naar het

Evaluatief Jaarverslag 2015

Oldambt georganiseerd om deze te informeren over actuele landschapsthema's en het convenant landschap. De in het landschapsconvenant afgestemde regionale landschapsagenda's zullen in 2016 verder uitgewerkt worden.

Aandacht voor de biodiversiteit buiten het NNN is gevraagd via input op de Omgevingsvisie, onze inzet in het Groninger Verdienmodel, het project Groningen Zoemt. Ook hebben wij het provinciaal bestuur gevraagd actief beleid te voeren om de stikstofuitstoot in de provincie omlaag te brengen. Biodiversiteit buiten het NNN blijft ook in 2016 een aandachtspunt van de NMG.

Netwerk Ruimtelijke Ordening

Het netwerk RO is in 2015 geconsulteerd om mede gebaseerd op hun inbreng als NMG input te kunnen leveren bij de beleidsvorming rondom de structuurvisie Eemsdelta en de daarin geformuleerde ecologische plus. Daarnaast zijn mede met de inbreng van het netwerk een reactie gegeven op de nieuwe Omgevingsvisie. Ook in 2015 is het goed bezochte netwerkevenement van natuur en landschapsorganisaties georganiseerd: Gronings Groen.

Doordat na de verkiezingen er door het college van GS voor gekozen is om een herziene versie van de Omgevingsvisie naar buiten te brengen en de korte termijnen die daaraan verbonden waren, zijn er minder netwerk bijeenkomsten georganiseerd als vooraf voorzien. Hierdoor zijn er in 2015 aanzienlijk meer uren in ruimtelijk ordeningsbeleid gestoken en minder in het netwerk RO.

Ruimtelijke Ordeningsbeleid

De NMG heeft in 2015 de inbreng van natuur- en landschapsorganisaties op de nieuwe Omgevingsvisie gecoördineerd. Door middel van ambtelijke en bestuurlijke overleggen, gesprekken met leden van provinciale staten, presentatie van onze inbreng op de voor PS georganiseerde informatiemarkt, gezamenlijke schriftelijke reacties en tijdens een excursie voor Statenleden is onze inbreng goed onder de aandacht gebracht van het provinciaal bestuur. Onze inbreng heeft er mede aan bijgedragen dat de waarden en bescherming van het (wadden) landschap en natuur beter verwoord zijn in de ontwerp versie van de Omgevingsvisie. Ook zijn er meer mogelijkheden gecreëerd voor de opwekking van duurzame energie. De ruime mogelijkheden voor uitbreiding van de melkveehouderij en de grotere verantwoordelijkheid die gemeenten krijgen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit in de Omgevingsvisie blijven aandachtspunten voor de NMG in 2016.

Naast de Omgevingsvisie heeft de NMG in door haar gecoördineerde reacties van natuur en landschapsorganisaties aandacht gevraagd voor natuur-, landschaps- en milieubelangen bij ruimtelijke plannen. Zoals de plannen voor het rangeerterrein 'de Vork', de bestemmingsplannen buitengebied van de gemeenten Veendam en Pekela en de discussie bij Noorderzijlvest over de mogelijke plaatsing van windturbines op Emmapolderdijk (Waddenzeedijk).

Ook hebben wij gereageerd op megastal-plannen in de gemeente Groningen (Winschoterweg) en Vlagtwedde (Buijs en Rass).

In 2015 is bovendien met LTO Noord en de Friese Milieufederatie het Convenant Lichthinder ondertekend waarin afspraken gemaakt worden om de nachtelijke lichthinder vanuit melkveestallen tegen te gaan. In het bijbehorende technische document worden praktische richtlijnen gegeven voor beleidsmakers, melkveehouders en stallenbouwers die in de praktijk goed toepasbaar en handhaafbaar zijn. Deze zijn breed gecommuniceerd via de media en tijdens een bijeenkomst voor RO- en milieuambtenaren van Groninger gemeenten. Insteek is dat de gemeenten de richtlijnen uit het technisch document nu opnemen in hun ruimtelijke plannen en milieuvoorschriften.

Doordat na de verkiezingen er door het college van GS voor gekozen is om een herziene versie van de Omgevingsvisie naar buiten te brengen zijn er in 2015 aanzienlijk meer uren in ruimtelijk ordeningsbeleid gestoken.

Projecten Groene Ruimte

Eems-Dollard, Natuurlijk!

De Natuur en Milieufederatie Groningen is initiatiefnemer geweest om Duitse en Nederlandse natuur- en milieuorganisaties aan tafel te brengen om samen te werken aan de verbetering van de Eems-Dollard. Onder de noemer Eems-Dollard, Natuurlijk! is dit werk ook in 2015 voortgezet. Mede door de inzet van de NMG in dit overleg, en binnen Ecologie en Economie in Balans, hebben natuur- en milieuorganisaties, bedrijfsleven en overheden in 2015 een forse stap gezet richting verbetering van de natuur in de Eems-Dollard. De slechte staat van de Eems is voor Provincie en Rijk aanleiding om in 2016 een meerjarig, adaptief programma op te stellen. Tevens zal er gezocht worden naar innovatieve toepassingen van het baggerslib uit het estuarium. Ook in Duitsland zijn in 2015 belangrijke stappen gezet om de natuur in de Eems te verbeteren. Hier is een Masterplan met maatregelen opgesteld en wordt inmiddels onderzocht wat de effectiviteit en haalbaarheid van de maatregelen is.

Groninger Verdienmodel

Samen met de Provincie en LTO Noord heeft de NMG in 2015 overleg gevoerd om het Groninger Verdienmodel voor de melkveehouderij verder uit te werken. Er is gekeken naar de handhaving en borging van het GVM en eind 2015 is een evaluatie van het verdienenmodel opgeleverd om een aantal inhoudelijke vragen te beantwoorden. Met de gemaakte afspraken draagt het verdienenmodel bij aan een duurzaamheidssprong in de Groningse melkveehouderij.

In totaal kwam 80 uur in aanmerking voor provinciale vergoeding op projectbasis (35 uur op basis van een projectsubsidie uit 2014 en 45 uur op basis van een projectsubsidie uit 2015). Daarnaast zouden wij 20 uur als 'eigen bijdrage' leveren uit de provinciale budget-uren voor ruimtelijke ordening, dus in totaal 100 uur. Wij hebben 106 uur voor het Groninger Verdienmodel ingezet.

Ontwerpwedstrijd stallen

Het project Ontwerpwedstrijd Stallen heeft een andere wending genomen dan verwacht. Dat komt onder andere door het terugtrekken van LTO als projectpartner binnen het project, een gebrek aan belangstelling van boeren met uitbreidingsplannen om mee te doen aan het verdienenmodel en de ontwikkeling van de melkmarkt. In 2015 is daarom gewerkt aan het aanpassen van het projectplan. Wat wel heeft plaatsgevonden is het onderwijsspoor. Scholieren van technasium scholen hebben kennis gemaakt met scholieren van Terra Groningen die de landbouwopleiding volgen. Samen hebben zij bedrijven bezocht en hebben de technasium scholieren een probleem op een bedrijf onderzocht en voorstellen gedaan hoe dit probleem op te lossen is. De Terra leerlingen hebben de scholieren begeleid.

Ook is meetapparatuur op twee melkveebedrijven geïnstalleerd om het energieverbruik in beeld te brengen. Samen met de Terra leerlingen gaat een energiedeskundige op zoek naar energie slurpende apparatuur op de bedrijven. Dit heeft als doel het energieverbruik op deze bedrijven te verlagen en de leerlingen meer inzicht te geven in de energiebehoefte op een melkveebedrijf.

Nacht van de Nacht 2015

Op zaterdag 23 oktober 2015 organiseerde de NMG de elfde Nacht van de Nacht om aandacht te vragen voor het belang van donkere nachten. Ruim 1000 Groningers genoten op diverse locaties van ruim 20 verschillende activiteiten, variërend van een lezing over nachtdieren en sterrenkijken tot nachtelijke wandel-, fiets- en vaartochten. Ook bedrijven en gemeenten gaven gehoor aan onze oproep om de lichten te doven en activiteiten te organiseren tijdens de Nacht. Diverse 'landmarks' in de stad Groningen zoals de Martinitorren, de Der Aa-kerk, het stadhuis en het provinciehuis waren in de nacht van zaterdag op zondag in duister gehuld.

De Nacht van de Nacht heeft meermalen aandacht gekregen in zowel regionale als lokale media. Daarnaast heeft een aantal gemeenten de Nacht actief gecommuniceerd naar haar inwoners.

Met de Nacht van de Nacht vragen we aandacht voor de schoonheid en het belang van donkere nachten. En het blijft niet bij één nacht. Steeds meer bedrijven en gemeenten nemen structurele maatregelen tegen onnodige en hinderlijke verlichting.

Hiermee zijn de doelstellingen in 2015 ruim gehaald. Financiering vanuit de landelijke natuur en milieufederaties is achterwege gebleven, maar vanwege het grote belang heeft de NMG ervoor gekozen om de coördinatie van deze activiteit uit eigen middelen te financieren.

Valuta voor Veen II

Binnen het Valuta voor Veen-concept wordt verkend of het CO₂-opslag en reductiepotentieel van veengebieden benut kan worden voor een regionaal CO₂-emissie-compensatiesysteem. Door middel van gesprekken met kennisinstanties, waterschappen, waterbedrijven, natuur en landschapsorganisaties en provincies is in 2015 verkend of het veelbelovende onderzoek van de NMG uit 2014 kon worden uitgewerkt in pilots en het opzetten van een regionale koolstofmarkt. In Groningen bleek dit in 2015 door een gebrek aan belangstelling bij de provincie helaas nog niet mogelijk. Het heeft er wel toe geleid dat in de provincie Friesland nu de eerste aanzetten worden gemaakt voor de uitvoering van pilots en het opzetten van een regionale koolstofmarkt waarop de valuta voor veenemissie-rechten verhandeld kunnen worden.

Energielandschappen

De NMG is de spin in het web als het gaat om energietransitie en de ruimtelijke impact daarvan op ons landschap en onze leefomgeving. Verduurzaming van energiebronnen wordt vanuit de NMG aangejaagd en gestimuleerd. Tegelijkertijd is het in het belang van de NMG om ons mooie landschap en haar karakteristieke waarden te beschermen. De discussie rondom 'wind op land' laat zien dat verandering van de eigen leefomgeving en het eigen landschap veel emoties losmaakt. Maar ons landschap is eeuwenlang gevormd door de energiebehoefte van de mens. Bossen zijn gekapt, veen is afgegraven en kanalen zijn aangelegd om de energiebronnen te vervoeren.

In een brede maatschappelijke discussie zijn binnen het project Energielandschappen bewoners, scholieren en bestuurders van de provincie van gedachten gewisseld over onze behoefte aan energie, de energietransitie en de ruimtelijke impact van deze ontwikkeling. 2015 stond in het teken van het updaten van het energietransitie-model, waarna scholieren hiermee aan de slag konden om zo hun eigen lokale energieperspectief te presenteren. Er deden drie middelbare scholen in Friesland, Drenthe en Groningen mee. De uitkomsten daarvan worden in 2016 voorafgaand aan een maatschappelijk debat gepresenteerd in de raadzalen van de desbetreffende gemeentes. In maart 2016 is het project afgerond met een eindsymposium.

Doordat de gewenste website bouwer het energieperspectief model niet meer kon hosten, bleek het model helemaal opnieuw aangepast en uitgewerkt te moeten worden voor presentatie en gebruik op de website. Dit heeft ertoe geleid dat er meer uren aan het project besteed zijn dan oorspronkelijk begroot.

Provincie Groningen Zoemt

Met het project Provincie Groningen Zoemt heeft de NMG in 2015 in samenwerking met Projecten LTO Noord en Landschapsbeheer Groningen gewerkt aan de verbetering van de leefomstandigheden voor bijen. In het kader hiervan zijn bloemrijke akkerranden gerealiseerd en hebben deelnemende boeren scholing gekregen over biodiversiteit en insectenkunde. Voor groenbeheerders zijn er workshops georganiseerd. Daarnaast is gewerkt aan een overzichtskaart

met locaties in de provincies waar door middel van bij-vriendelijk groenbeheer en aanplanting de leefomstandigheden voor bijen en andere insecten gunstig zijn. Het bleek lastig om de juiste gegevens te verzamelen bij de verschillende groenbeheerders. De NMG heeft meer uren dan verwacht op dit onderdeel ingezet, met alsnog een matig resultaat. In overleg met de Provincie is uiteindelijk besloten om de inspanningen te staken en het project af te ronden.

Beeldschoon Water Groningen

Met het project Beeldschoon Water Groningen is in 2015 door de NMG aandacht gevraagd voor het belang van schoon water voor mens en natuur bij bestuurders en het brede publiek. Aan de hand van onderwaterfoto's, een fotodoek onder de Emmabrug in de stad Groningen, duizenden ansichtkaarten verspreid op toeristische plekken, informatieborden en routes langs waterlopen en een rondreizende expositie is de kwaliteit van het water in een aantal gebieden in Groningen in beeld gebracht. De technische uitvoering van een aantal activiteiten in de campagne vroeg meer tijd dan voorzien.

Westerwoldse Aa

In 2015 heeft de NMG de visie voor de Westerwoldse Aa die zij in 2013 samen met andere natuurorganisaties ontwikkelde uitgewerkt tot een interactieve online kaart. Het gaat hierbij om maatregelen die op middellange termijn tot uitvoering zouden moeten komen. Aan de hand van de kaart en de visie zijn de inspirerende doelstellingen voor het gebied gevisualiseerd. Door het voeren van veel gesprekken met beleidsmakers willen we de ontbrekende schakels op de agenda houden en uiteindelijk hopen wij dat ze in toekomst ook uitgevoerd gaan worden.

Gemeentelijk Milieubeleid

Milieu- en groenbeleid gemeente Groningen

In 2015 heeft de NMG het ambtelijke stadsnatuur overleg van lokale natuur- en landschapsorganisaties uit de gemeente Groningen gecoördineerd om actuele thema's op het gebied van natuur en landschap te bespreken en eventueel bestuurlijk te agenderen.

Eetbare Stad

In 2009 is het concept van Groningen Eetbare Stad door de Natuur en Milieufederatie Groningen ontwikkeld en samen met de Gemeente Groningen uitgerold. Intussen wordt het idee door stadjsers en in de gemeentelijke organisatie enthousiast ontvangen en breed geïmplementeerd. De afgelopen jaren zijn meer dan 50 kleine en grote participatieprojecten ontstaan. 2015 was het zevende jaar van activiteiten rond het project Eetbare Stad in de stad Groningen. Sinds 2014 richten we ons primair op het versterken van het Netwerk en Platform Eetbare Stad Groningen.

Daarnaast zijn in 2015 wederom een aantal activiteiten georganiseerd zoals het Oogstfeest Eetbare Stad, een excursie langs de Eetbare Stad-projecten en het Bodemfestival. Het netwerk bestaat uit veel enthousiaste mensen die veel willen en kunnen maar nog wel behoefte hebben aan structuur, verbinding en extra kennis. We hebben daarop ingespeeld en willen dit ook in 2016 voortzetten. Om het netwerk te ondersteunen zijn een aantal nieuwsbrieven verstuurd en flyers verspreid. De Facebookpagina is nog steeds zeer actief.

Projectontwikkeling gemeente Groningen

De Groningse consument kiest bewust

Verduurzaming van ons voedselsysteem is een grote opgave waarbij veel partijen betrokken zijn. Het gaat om de verduurzaming van de productie, maar ook van de consumptie en de gehele keten

Evaluatief Jaarverslag 2015

daartussen. In deze keten hebben boeren, de levensmiddelen industrie, supermarkten en vele andere partijen een rol. Een belangrijke partij in het voedselsysteem zijn consumenten. Daarom is er tijdens dit project een grootschalig onderzoek gedaan onder Groningse consumenten. Er is samenwerking gezocht met het Stadspanel van de gemeente Groningen, waardoor bijna 4000 respondenten deelnamen aan de enquête. Zij verschaften inzicht in hun keuzes met betrekking tot streekproducten, vleesconsumptie, voedselverspilling en de rol van de gemeente hierin. De resultaten van het onderzoek zijn gepresenteerd tijdens het inspiratiefestival Let's Gro en gepubliceerd op de website van NMG. Het Dagblad van het Noorden wijdde er een artikel aan.

Op basis van de resultaten is een campagne bedacht om voedselverspilling tegen te gaan. Deze campagne zal in 2016 tot uitvoering worden gebracht. Bovendien is de basis gelegd voor een netwerk van consumenten die uitgenodigd zullen worden om actief mee te denken in het gemeentelijk voedselbeleid.

Grunneger voedsel voor Grunnegers

Uit onderzoek blijkt dat de provincie Groningen grotendeels zelfvoorzienend kan zijn. In de provincie produceren we dermate veel vlees, groente en fruit dat heel Groningen gevoed zou kunnen worden. Door de globalisering liggen de schappen van de supermarkten echter vol met voedselproducten van over de hele wereld.

De NMG denkt graag mee om te onderzoeken hoe we deze complexe voedselketen, waarin tal van actoren een rol spelen, kunnen verduurzamen. Vandaar dat zij deelneemt aan de ketentafel 'Voedsel Stad en Ommeland'. In deze ketentafel werken 30 personen van zeer uiteenlopende organisaties samen om een bijdrage te leveren aan een duurzamer en regionale voedselsysteem. Waar 2015 vooral een verkenning en kennismaking was, zal 2016 het jaar worden waarin verschillende samenwerkingen verder worden uitgebouwd.

3. Klimaat en Energie

Lokale energietransitie

Het jaar 2015 stond in het teken van de energietransitie in het aardbevingsgebied. Op 9 maart 2015 heeft de Dialoogtafel besloten een aantal regionale leefbaarheidsprogramma's verder uit te laten werken. De Natuur en Milieufederatie Groningen is kartrekker van het onderdeel energietransitie en heeft in samenwerking met een groot aantal partijen het *programma Lokale Energietransitie* opgesteld. Er is veel tijd en werk gaan zitten in het ophalen van input van de programmapartners. Hiervoor zijn individuele gesprekken gevoerd en is tweemaal een programmateambijeenkomst georganiseerd om onderdelen verder uit te werken. Tijdens het opstellen van het programma is de Dialoogtafel overgegaan in het Groninger Gasberaad en is daarnaast een Nationaal Coördinator aangesteld die de leefbaarheidsprogramma's naar zich toe heeft getrokken. Dit heeft veel ruis gegeven en vertraging opgeleverd in de uitvoer van het programma. Uiteindelijk is besloten het programma te integreren met het provinciale lokale energiebeleid.

Bespaarakkoord Noord

De Natuur en Milieufederatie Groningen heeft zich in 2014 sterk gemaakt voor het Bespaarakkoord Noord: de noordelijke vertaling van het SER Energieakkoord. De inzet van dit akkoord is de energiebesparing te versnellen in de particuliere woningen, de huurvoorraad en binnen MKB-bedrijven. Het bespaarakkoord is tot stand gekomen in samenwerking met VNO-NCW Noord, MKB Nederland Noord, Bouwend Nederland, SLIM wonen met energie en de natuur- en milieufederaties in Groningen en Friesland. Vanuit dit Bespaarakkoord zijn verschillende acties zijn opgepakt, waaronder het project *€nergiek Toezicht* en de gemeentelijke energieloketten.

In samenwerking met de Omgevingsdienst hebben we het project *€nergiek Toezicht pilot Leek* ontwikkeld. In het nationale Energieakkoord zijn afspraken gemaakt met gemeenten om energiebesparing bij bedrijven te stimuleren en handhaven (Wet Milieubeheer). Bedrijven moeten energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van maximaal 5 jaar treffen. De Omgevingsdienst Groningen heeft opdracht gekregen het handhavingstraject vorm te geven. De ervaringen van de CleanCampagne zijn hierin meegenomen.

In de tweede helft van 2015 is gestart met de ontwikkeling van het project. De meningen zijn verdeeld over de werkwijze die gehanteerd moet worden. De één wil volledig inzetten op handhaving, waar de ander bedrijven op een positieve manier wil stimuleren. Bij *€nergiek Toezicht* is gekozen voor het laatste. Het idee hierbij is dat bedrijven als alternatief voor het basis handhavingstraject een ontzorgingstraject in kunnen gaan waarbij ze ondersteund worden in het komen tot een plan van aanpak om te voldoen aan de wetgeving. NMG is mede-ontwikkelaar van het project en heeft een rol in de uitvoering.

De VNG-ondersteuningsstructuur wil inwoners op een grootschalige en onafhankelijke wijze begeleiden bij het treffen van energiebesparende maatregelen. In Groningen zijn de gemeenten daartoe de samenwerking aangegaan met KUUB, de Natuur en Milieufederatie Groningen, Bouwend Nederland, Uneto VNI, KAW Architecten en Slim wonen met energie. Op 2 juli 2015 openden de Groninger gemeenten een nieuw online Energieloket met telefonische helpdesk. De website www.energieloket-groningen.nl is het startpunt voor particuliere woningeigenaren met vragen over energiebesparing en -opwekking. Op deze website kunnen zij een energiecheck of een quickscan doen en de zonatlas invullen. Daarnaast vinden zij hier informatie over het energielabel, energiemaatregelen, financiering, subsidies en bedrijven in de regio.

Een helpdesk alleen is niet voldoende. Er is een offline campagne nodig om het Energieloket onder de aandacht te brengen en mensen te motiveren actie te ondernemen. In de tweede helft 2015 is gestart met de organisatie van de Groningse warmtetour. In 2016 wordt op een aantal locaties een warmtetourbijeenkomst georganiseerd. Zo'n bijeenkomst bestaat uit een plenaire sessie waarin

huiseigenaren worden geïnformeerd over de mogelijkheden van woningisolatie, en een aansluitende bedrijvenmarkt waar de bezoekers met lokale leveranciers in gesprek kunnen. Een grote uitdaging is om bedrijven te laten aansluiten bij het Energieloket. De warmtetour is een van de 'producten' die we aanbieden aan bedrijven.

De NMG heeft als input op de omgevingsvisie en het verkiezingsprogramma gepleit voor voldoende aandacht en ruimte voor de opwekking van duurzame energie en de rol van lokale initiatieven hierin. In overleg met projectontwikkelaars wind, natuurorganisaties en Provincie is verkend in hoeverre de negatieve effecten op de natuur van de uitbreidingsplannen van het windpark gemitigeerd kunnen worden door de aanleg van een broedeiland en het uitrusten van de molens met radar.

Servicepunt Lokale Energie Voorwaarts

Het Servicepunt Lokale Energie Voorwaarts is in 2013 van start gegaan. Het Servicepunt wordt uitgevoerd door de Natuur en Milieufederatie Groningen en Groninger Dorpen. NMG was grotendeels trekker en uitvoerder van activiteiten en werd ondersteund door Groninger Dorpen. Deelname van Groninger Dorpen was een verzoek van de Provincie gezien hun netwerk. De betrokkenheid is waardevol geweest. Het blijkt dat veel initiatieven ontstaan vanuit Dorpsbelangenverenigingen. Het netwerk van Groninger Dorpen bleek erg nuttig om nieuwe groepen aan te spreken.

Het Servicepunt ondersteunt lokale duurzame energie-initiatieven bij het realiseren van projecten en zorgt ervoor dat partijen en initiatieven met elkaar in contact komen en kennis uitwisselen. Ook in 2015 heeft het Servicepunt veel partijen ondersteund. Er zijn gesprekken geweest met initiatieven uit onder andere Warffum, Winschoten, Garnwerd, Menterwolde, Ten Boer, Zuidhorn en Loppersum. De ondersteuningsbehoefte verschilt. Het Servicepunt wordt regelmatig gevraagd een presentatie te geven tijdens een lokale bijeenkomst van een initiatief. Ook wordt het Servicepunt vaak gevraagd mee te denken in het op te zetten project.

Het Servicepunt heeft een netwerk opgebouwd van zo'n zeventig lokale energie-initiatieven. Niet van alle initiatieven is nog met zekerheid te zeggen dat ze nog actief zijn. We merken dat het ontstaan en verdwijnen van initiatieven soms onnavolgbaar is. Mooi om te zien is dat niet alleen het aantal initiatieven is gegroeid, maar dat de pionierende initiatieven ook zijn gegroeid. Daarnaast merk je dat nieuwe initiatieven die nu ontstaan veel sneller volwassen worden doordat er al veel kennis en documenten beschikbaar zijn.

We merken dat de meeste initiatieven ons weten te vinden via bijeenkomsten die we organiseren. Vanuit het Servicepunt zijn diverse bijeenkomsten georganiseerd. Deze hadden altijd twee doelen: het netwerk bijeenbrengen om ervaring uit te wisselen, en kennisdeling. Op deze bijeenkomsten kwamen gemiddeld zo'n vijftig personen. De bijeenkomsten worden door de initiatieven als erg nuttig ervaren, blijkt uit de terugkoppeling mondeling of per mail.

In opvolging van het handboek voor zonne-collectieven is een regeling opgezet om lokale initiatieven te stimuleren collectief zonne-energie op te wekken via de RVT: de Postcoderoospremie. Het Servicepunt heeft meegedacht en -geschreven aan deze regelingen en fungeerde als contactpunt voor de initiatieven. Dit was een heldere en logische rolverdeling.

De gedachte achter de premie is dat de business case net iets rendabeler wordt, zodat deze gunstiger in de markt kan worden gezet en omwonenden eerder geneigd zijn deel te nemen. Doelgroep waren initiatieven die al een business case hadden liggen en deze nog moesten finetunen. De regeling is door de initiatieven goed ontvangen. De RVT was nog weinig gunstig bij het openstellen van de premie. De initiatiefnemers zagen de premie als een goede kans om eindelijk van start te kunnen.

De timing van openstelling van de regeling is ongunstig geweest. De periode was kort en lag grotendeels in de zomervakantie. Dit is ook iets wat we terug hebben gekregen van de initiatiefnemers. Uiteindelijk hebben we ze iets meer tijd gegund, waarna we elf goede projectplannen hebben binnengekregen. Door een jury zijn zes plannen geselecteerd die een premie hebben ontvangen. Het gehele traject van openstelling tot bekendmaking van de begunstigden heeft in beleving van de initiatiefnemers erg lang geduurd. Dit had er onder andere mee te maken dat binnen de Provincie een aantal formele processen moesten plaatsvinden. Voor de initiatiefnemers, die meteen van start wilden, was dit lastig te begrijpen. Met de kennis en documentatie die er nu is kunnen we bij een eventuele herhaling zaken al verder vooruit organiseren, om vertraging te voorkomen. De zes initiatieven die de premie hebben ontvangen zijn nu bezig met de uitvoering. Met de premie is de belemmering van financiering weggenomen. Een belangrijke volgende uitdaging waar de initiatieven voor staan is ledenwerving.

Ook dit jaar heeft het Servicepunt weer een aantal malen de nieuwsbrief Lokale Energie Updates verstuurd met relevant provinciaal nieuws voor lokale energie-initiatieven. Ook heeft zij de lokale energie-initiatieven geïnformeerd over de landelijke ontwikkelingen.

In het kader van de aardbevingsproblematiek is door de NMG in samenwerking met een groot aantal partijen het Programma Lokale Energietransitie opgesteld. Doel van dit programma is om lokale energiecollectieven in het aardbevingsgebied naar een niveau te brengen waarin ze een echte bijdrage kunnen leveren aan het zelfvoorzienend krijgen van bewoners in hun energiebehoefte. De gevoerde activiteiten van het Servicepunt krijgen een vervolg in dit programma. Momenteel wordt het programma uitgewerkt in het provinciale beleid. Het Servicepunt Lokale Energie Voorwaarts, GrEK en Grunneger Power werken nauw samen binnen dit programma.

CleanCampagne 2.0

De CleanCampagne is een campagne die bedrijven ondersteunt bij het bereiken van duurzame prestaties en producten. Deze campagne is een van de projecten die vallen onder het uitvoeringsprogramma van de Energy Valley Topclub. Het behelst meerdere aspecten: identificatie met de sport, vraag en aanbod van groene producten, kostenreductie van energie, stimulering van groene producten en diensten, voordeel in communicatie, en merkmanifestatie van MKB-bedrijven. De CleanCampagne is 1 november 2015 afgerond en geëvalueerd.

Bij de deelnemende bedrijven is een scan afgenomen. Deze kijkt naar de mogelijkheden van energiebesparing, en geeft desgewenst ook inzicht in bijvoorbeeld mobiliteitsmanagement en andere milieuthema's. In totaal is bij 47 bedrijven/organisaties een scan afgenomen. Bij een aantal organisaties is voor meerdere vestigingen een scan afgenomen. Het aantal afgenomen scans komt in totaal op 51.

De CleanCoaches zijn positief over de campagne in zijn algemeenheid. Het is goed bedrijven op een positieve manier te verleiden om maatregelen te treffen. Echter hebben ook zij het werven van bedrijven als een grote uitdaging ervaren. De bedrijven die deelnamen waren positief. De coaches merken op dat ze uiteindelijk per scan meer inzet hebben moeten plegen dan voorzien, wat een relatief grote eigen investering van de adviseur heeft gevraagd.

Navraag bij de CleanCoaches leert dat in het algemeen erg positief is gereageerd op de CleanCampagne. Het is lastig bedrijven te motiveren om deel te nemen, echter bedrijven die zich aanmelden zijn erg tevreden met het resultaat. Er zijn geen exacte cijfers bekend over daadwerkelijke besparing. Wel kan het volgende worden opgemerkt:

- De uitgevoerde scans laten gemiddeld een aanzienlijke potentie tot energiebesparing zien.
- Uit de reacties van bedrijven is op te maken dat het scanrapport vaak een positief verrassend beeld oplevert. Vaak weet men wel in algemene zin welke maatregelen

getroffen kunnen worden, maar het rapport geeft een concreet beeld en bevat ook minder voor de hand liggende maatregelen waarmee veel winst te behalen is.

- Een aantal bedrijven heeft maatregelen uitgevoerd. Dit gaat van het overgaan naar een andere energieleverancier en het opnieuw inregelen van installaties tot het aanbrengen van tochtwering en energiezuinige verlichting.
- Voor veel bedrijven bood het adviesrapport de mogelijkheid om energiebesparing binnen de organisatie beter op de kaart te zetten.
- Bedrijven hebben de extra promotie via de sportclubs erg gewaardeerd. Vooral de shirtreclame en presentatie op de LED-bebording zijn erg positief ontvangen.

Op verzoek van de Provincie heeft de Natuur en Milieufederatie Groningen vanuit de CleanCampagne bij vijf jeugdzorginstellingen energiescans afgenomen.

De jeugdzorginstellingen hebben een uitgebreider nazorgtraject gehad dan waar de CleanCampagne in de basis in voorzag. Dit heeft een positief effect op hun inzet. De kleinere instellingen willen concreet aan de slag met gedragsmaatregelen. Twee instellingen hebben de betrokken adviseur ingehuurd om te ondersteunen bij het opzetten van een stappenplan en de uitvoering.

De bedrijven waarbij een scan is afgenomen hebben afgelopen jaar al meermalen op de LED-bebording van FC Groningen gestaan. Ook was er een actie uitgeschreven, waarbij de naam van de meest duurzame ondernemer eenmalig gratis op de achterkant van het shirt van Donar Groningen mocht staan tijdens de wedstrijd tegen Leiden in april 2015. Deze actie is gewonnen door Bakkerij Hamersma. De deelnemende bedrijven zijn ook dikwijls genoemd in de stukken die in de kranten hebben gestaan.

Gaswinning en aardbevingen

Dialoogtafel Noord-Oost Groningen / Groninger Gasberaad

Begin 2014 is de NMG aangeschoven bij de Dialoogtafel over de aardbevingen in Groningen als vertegenwoordiger van organisaties op het gebied van natuur, landschap, milieu en leefomgeving. Naast de eigen aangesloten organisatie vertegenwoordigen we, als het gaat om energietransitie en leefbaarheid, ook de Groninger Energie Koepel.

In de eerste helft 2015 heeft de Dialoogtafel gefunctioneerd als in 2014. In juni is door minister Kamp een Nationaal Coördinator (NCG) aangewezen voor het aardbevingsgebied. Uiteindelijk heeft dit ertoe geleid dat de politieke vertegenwoordigers de tafel verlieten en de Dialoogtafel door de maatschappelijke organisaties is voortgezet als 'het Groninger Gasberaad'. Zij neemt deel aan de maatschappelijke stuurgroep onder de NCG. De Natuur en Milieufederatie neemt deel aan het Groninger Gasberaad.

Samen met de andere maatschappelijke organisaties pleit de NMG ervoor dat het Gasberaad een expliciete rol krijgt in de nieuwe opzet met de NCG. De maatschappelijke organisaties vertegenwoordigen de verschillende belangen in het gebied. Zij moeten kunnen meebeslissen over aanpak en uitvoering, zoals de naam 'stuurgroep' ook aangeeft. Dit is ook altijd de gedachte geweest van de Dialoogtafel aanpak. Het gesprek over de rol en positie van het Gasberaad wordt in 2016 verder gevoerd. De urenoverschrijding op dit dossier is grotendeels toe te schrijven aan de onvoorziene verandering van de Dialoogtafelorganisatie.

Om onze achterban zo goed mogelijk op de hoogte te houden van de ontwikkelingen in het aardbevingsdossier sturen we na iedere Dialoogtafel/Gasberaad een nieuwsbrief met terugkoppeling en inzet van de NMG. Daarnaast hebben we een klankbordgroep opgericht bestaande uit een aantal vertegenwoordigers uit onze achterban. Op deze manier kunnen we

sneller en gericht input ontvangen dan bij grote, algemene bijeenkomsten. De klankbordbijeenkomst vindt plaats voorafgaand aan iedere Dialoogtafel/Gasberaadbijeenkomst.

De NMG heeft deelgenomen aan de werkgroep Waardevermeerdering van de Dialoogtafel. Waardevermeerdering betekent een energetische verbetering van de woning die resulteert in een lagere energierekening. De inzet van de NMG was onder andere dat de € 4.000 ook besteed kon worden aan collectieve energie-installaties van inwoners. De regeling was zo goed als definitief, op een formeel akkoord van de Dialoogtafel na, toen het aanvullend bestuursakkoord werd gepresenteerd. Uiteindelijk resultaat is dat de regeling van tafel is en ook geen onderdeel is van het meerjarenprogramma van de NCG. Het Gasberaad blijft inzetten op voorzetting van de regeling.

Een belangrijk resultaat van de Dialoogtafel zijn de leefbaarheidprogramma's. De NMG is mede-initiator en kartrekker van het programma Lokale Energietransitie. Het programma is gereed en wordt momenteel geïntegreerd in het energiebeleid van de Provincie. Daarnaast heeft de NMG zich ingezet voor het thema natuur en landschap. Dit heeft geresulteerd in het programma dorpsvisies en landschap dat wordt getrokken en uitgevoerd door Landschapsbeheer Groningen.

4. Duurzame Bedrijvigheid

Het werkveld Duurzame Bedrijvigheid stond in 2015 sterk in het teken van het aardgasdossier. Onze betrokkenheid bij de dialoogtafel, het gasberaad, regelmatig overleg met onze achterban en met andere maatschappelijke organisaties vereisten de inzet van veel uren. Dit zal de komende tijd niet anders zijn. Onze overige ambities binnen dit werkveld staan daarmee onder druk.

Extern overleg en actualiteiten

Vaak wordt een beroep gedaan op de NMG als het gaat om een inhoudelijke bijdrage aan een projectidee of vergunning. Daarbij probeert de NMG constructief mee te denken maar ook aan te geven waar volgens haar eventuele knelpunten zitten als het gaat om effecten op natuur en milieu. Ook vindt hier afstemming plaats met het landelijke netwerk van Natuur en Milieufederaties over ontwikkelingen die zich voordoen, bijvoorbeeld op gebied van circulaire economie of gebiedsgericht milieubeleid.

In onze rol als belangenbehartiger komt soms naar voren dat de NMG wordt geacht ook kritisch te kunnen zijn over ontwikkelingen binnen de provincie en daarmee de rol van de 'luis in de pels' te bekleden. De kritische rol van de NMG is vooral gebruikt in het informele overleg met overheid, politiek en bedrijfsleven.

Wij zijn onder andere betrokken geweest bij de periodieke evaluatie van de Groene Havenvisie en het programma Schone Scheepvaart van Groningen Seaports.

Ecologie en Economie in Balans 2.0

Juridische procedures en compensatie van ingrepen leiden meestal tot een voor de natuur teleurstellend resultaat. Ondertussen zorgen zij voor vertraging van projecten en verslinden veel tijd en energie van alle betrokken partijen. Daarom werkt de Natuur en Milieufederatie Groningen mee aan het programma Ecologie en Economie in Balans, waarin natuurorganisaties in dialoog staan met het bedrijfsleven in de Eemshaven en Delfzijl om in een vroeg stadium wederzijdse wensen te bespreken. Het eindresultaat is meestal iets waar alle partijen én de natuur wel bij varen.

Unieke natuur

Het Eems-Dollardestuarium, waar de Eems uitmondt in de Noordzee, behoort met de Westerschelde tot de laatste open riviermonden in Nederland. Helaas wordt het gebied sinds de jaren zeventig steeds troebeler. Dit wordt veroorzaakt door ingrepen in het estuarium, het indammen van het gebied en het sluiten van de natuurlijke zoet-zoutovergangen. De vertroebeling is van grote invloed op het hele ecosysteem en zorgt voor minder voedsel voor vissen, schelpdieren en garnalen, waardoor die er weer minder zijn voor vogels en andere dieren. Daarnaast zorgt de vertroebeling voor een snellere zuurstofafbraak in het water met zuurstoftekort als gevolg. Hierdoor is in het troebele, zuurstofloze water van de rivier de Eems in de zomermaanden geen leven mogelijk.

Een programma voor verbetering van de natuur

Rijk en regio hebben in 2014 en 2015 samen gewerkt aan het uitvoeren van een onderzoek of de verbetering van de Eems-Dollard een plek op de agenda van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) van het Rijk kan krijgen. Daarmee zou het Eemsestuarium een vaste plek op de Rijksagenda krijgen, die over regeerperioden heen getild wordt. Ook zou het dan makkelijker worden om maatregelen voor verbetering gefinancierd te krijgen. In het bestuurlijk overleg van het MIRT van 9 november is besloten een Meerjarig Adaptief Programma voor verbetering op te stellen. Dit programma wordt in de eerste helft van 2016 uitgewerkt.

Gebiedsgericht milieubeleid

Niet alleen vaargeulverruiming, ook de lozing van stoffen op lucht en water en geurhinder tasten natuur, milieu en leefomgeving aan. In het kader van Economie en Ecologie in Balans wordt

Evaluatief Jaarverslag 2015

gezocht naar mogelijkheden om aan de ene kant natuur en milieu te verbeteren, maar anderzijds ruimte te maken voor het verlenen van vergunningen ten behoeve van nieuwe economische initiatieven.

In het in 2014 vastgestelde nieuwe milieubeleid heeft de Provincie Groningen besloten dat voor de regio Eemsdelta een gebieds-specifiek milieubeleid moet komen. De Provincie heeft SBE, Groningen Seaports en de Natuur en Milieufederatie Groningen gevraagd dit beleid vorm te geven. De NMG heeft haar netwerk Milieu ingeschakeld om met een onderbouwd verhaal het gesprek met SBE en Groningen Seaports aan te kunnen gaan. De winst voor de Provincie was dat deze gecoördineerde inzet werd uitgevoerd door de belanghebbenden zelf, terwijl er wel voldoende sturing kon blijven op de vorm van het resultaat. De winst voor onze achterban is dat er op deze wijze rechtstreeks invloed kon worden uitgeoefend op het regionale beleid dat hen raakt.

Samen met de Provincie, Groningen Seaports en het bedrijfsleven streven we naar een toetsingskader voor de vergunningen van nieuwe en bestaande bedrijven in de Eemsdelta. Daarmee worden de belangen van natuur, landschap en milieu veiliggesteld en kan vooraf zekerheid worden gegeven over de vestigingscondities en de proceduredtijd (voor zover dat in ons vermogen ligt). De NMG streeft naar gebiedsafspraken waarin duurzame economische groei in de Eemsdelta geborgd is.

Dankzij intensief overleg met Groningen Seaports en SBE is midden 2015 een bouwsteen aan de Provincie opgeleverd om te komen tot gebiedsgericht milieubeleid voor de Eemsmond (met name de industrieterreinen in Delfzijl en de Eemshaven). De notitie bevat concrete aanbevelingen om te komen tot een reductie van de geurhinder. De notitie geeft een goede aanzet om te komen tot stikstofreductiebeleid. Onderzocht wordt of het zinvol is de reductie van stikstofemissies aan te pakken in samenhang met een CO₂-reductiebeleid. Helaas bleek het nog niet mogelijk om bruikbare gegevens over de vergunde en feitelijke lozingen van zware metalen boven water te krijgen.

Voor het deelproject Gebiedsgericht Milieubeleid, onderdeel van Ecologie en Economie in Balans, was in 2015 geen afzonderlijke projectsubsidie beschikbaar. Dit heeft geleid tot een grote urenoverschrijding op Ecologie en Economie in Balans.

Coördinatie Eemshaven

Duurzame bedrijvigheid betekent niet alleen aandacht voor milieu, ook voor natuur en landschap. Er vindt daarom afstemming plaats in het natuurbeschermingsoverleg, de Coalitie Wadden Natuurlijk en het Nederlands-Duitse platform Eems-Dollard Natuurlijk!. De NMG werkt hierbij nauw samen met onder meer de Waddenvereniging, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Stichting Wad en Het Groninger Landschap. In deze overleggen wordt informatie uitgewisseld over industriële ontwikkelingen, de impact op de omgeving en de draagkracht van de natuur. Het beoogde doel van deze samenwerking en coördinatie is het bereiken van eenheid van standpunten. De resultaten van deze overleggen worden meegenomen in ons werk als belangenbehartiger. Op deze wijze is de NMG in staat om met overheid en bedrijfsleven op niveau mee te praten over economische ontwikkelingen in relatie tot natuur, milieu en landschap.

Het centrale thema van deze samenwerking is de verbetering van de natuur in het Eems-Dollardestuarium. Binnen de coalitie is er een gezamenlijke visie als het gaat om deze verbeteropgave. De acties rondom ontwikkelingen in de provincie Groningen worden in coalitieverband besproken en gecoördineerd.

De NMG heeft echter ook de taak verder te kijken dan alleen de Eems-Dollardnatuur. Hier wordt ook de verbinding gelegd met industriële ontwikkelingen, energie-, klimaat- en milieubeleid. Juist de samenhang tussen deze thema's en de natuuropgave biedt kansen voor alle partijen.

Netwerk Milieu

De NMG wil faciliteren dat vertegenwoordigers van onze aangesloten organisaties, betrokken burgers en deskundigen met elkaar kunnen discussiëren over de ontwikkelingen in de Eemsdelta en waar nodig mandaat kan worden verkregen voor het maken van afspraken. Dit moet tot stand komen via het platform Netwerk Milieu.

In 2015 hebben wij met het Netwerk Milieu een bijeenkomst over de structuurvisie Eemsmond Delfzijl georganiseerd. Deze visie is op dit moment in wording om de economische ontwikkeling in de regio mogelijk te maken en de cumulatieve effecten van de verwachte bedrijvigheid goed in beeld te brengen.

Het Netwerk Milieu bestaat uit vertegenwoordigers van onze aangesloten organisaties, deskundigen, en betrokken Groningers, die zich willen inzetten voor de milieukwaliteit in onze provincie. Via het Netwerk kunnen we onze achterban informeren over actuele ontwikkelingen, gezamenlijk kennis opbouwen, standpunten vaststellen en onze lokale groepen activeren om zelf op te komen voor hun belangen.

5. Communicatie en netwerken

Netwerkversterking

Op verschillende terreinen heeft de NMG de samenwerking met overheden, bedrijven, kennisinstellingen en natuur- en milieuorganisaties versterkt en/of uitgebreid. Zo werken we nauw samen met de Groninger Bodembeweging en Milieudefensie in reactie op het gasbesluit van minister Kamp. Dit is een jaarlijks terugkerend punt waar we gezamenlijk inzet op zullen blijven plegen. Ook onderhouden we nauw contact met landelijke natuurorganisaties, waaronder Greenpeace, Milieudefensie, Natuur & Milieu en het WNF, bij de uitvoering van het nationaal Energieakkoord en om de voortgang te bewaken.

Provinciaal blijft het aantal organisaties dat actief is op het gebied van lokale duurzame energie groeien. We hechten er veel belang aan om vanuit het Servicepunt dit netwerk te coördineren en met deze partijen zoveel mogelijk samen op te pakken. Zo werken we samen met Groninger Dorpen, Provincie Groningen, Groninger gemeenten, de Groninger Energie Koepel en Zonnepanelendelen BV om lokale energie-initiatieven nog beter van dienst te kunnen zijn.

Ook op het werkveld Groene Ruimte blijven we actief de samenwerking zoeken met de natuur- en landschapsorganisaties. Met hen organiseerden we onder andere Gronings Groen 2015 voor onze gezamenlijke actieve achterban. Hierover meer onder *Aangesloten organisaties*.

De inhoudelijke activiteiten van de Netwerken Ruimtelijke Ordening en Milieu zijn bij de relevante beleidsterreinen besproken. We hebben in 2015 verder gewerkt aan het versterken van onze thema netwerken. Ieder netwerk kent een kerngroep met aangesloten organisaties en deskundigen die mee discussiëren over standpunten en visies van de NMG. Daarnaast kent ieder netwerk een bredere groep van geïnteresseerden die we op de hoogte houden via een netwerknieuwsbrief en uitnodigen voor themabijeenkomsten. Zodra een concreet onderwerp naar voren komt, zoals de provinciale Omgevingsvisie of de aardbevingen, organiseren we een meer select groepje als klankbord om snel mee af te kunnen stemmen.

Aangesloten organisaties

De NMG wil de band met de ruim vijftig aangesloten organisaties versterken en meer structureren. We hebben met diverse organisaties, waarmee het contact in de loop van de jaren wat minder was, rond de tafel gezeten om te bespreken waar op dit moment de behoefte in ondersteuning en samenwerking ligt.

In 2015 hebben zich geen nieuwe organisaties aangemeld; wel is er contact met twee potentiële aangesloten organisaties. In 2016 worden kennismakingsgesprekken met hen gevoerd. Twee organisaties hebben zich afgemeld. Zij hebben hun doelen behaald en zichzelf opgeheven. Dit betreft: Comité Regio Groningen-Haren en Stichting Behoud Weiwerd.

Samen met Natuurmonumenten, Landschapsbeheer Groningen, Het Groninger Landschap, Staatsbosbeheer en IVN hebben we Gronings Groen 2015 georganiseerd voor achterbanorganisaties en actieve leden en vrijwilligers in ons werkveld. Gronings Groen is een terugkerend evenement dat door een van de bovengenoemde organisaties wordt georganiseerd. De dag is georganiseerd om de actieve achterban bijeen te brengen en onze band met hen te versterken. Gronings Groen 2015 is bezocht door zo'n 250 vrijwilligers uit onze achterban. Net als voorgaande edities waren de reacties van de deelnemers positief om op deze manier gelijkgezinden te treffen.

Communicatie

Zichtbaarheid

Ook in 2015 was de NMG frequent te vinden in de krant. Met onze projecten, groot en klein, onze beleidssuccessen en samenwerkingsverbanden, haalden we opnieuw vaak de kranten en werkten

Evaluatief Jaarverslag 2015

zo opnieuw aan onze bekendheid onder inwoners van de provincie. Daarnaast organiseerden we samen met Groninger Landschap, Landschapsbeheer Groningen en Stichting Oude Groninger Kerken een goed bezocht lijsttrekkersdebat in het begin van 2015 voor de verkiezing van de Provinciale Staten.

Nieuwsbrieven

Het aantal algemene nieuwsbrieflezers bleef in 2015 nagenoeg gelijk. Daarnaast werden er weer themaniewsbrieven verstuurd op de onderwerpen RO, energie en Eetbare Stad.

Twitter

Het gebruik van Twitter is inmiddels stevig verankerd in ons werk. Tijdens congressen en symposia wordt steeds vaker gebruik gemaakt van hashtags en live tweetverslagen. We hebben inmiddels 886 volgers.

Facebook

De Facebook community voor Groene Stadjes onder de noemer Eetbare Stad kent inmiddels ruim 700 volgers, 200 meer dan een jaar geleden. Voor deze doelgroep is Facebook een erg succesvol medium gebleken, aanvullend op de nieuwsbrief. Er wordt een jonger en ander publiek mee bereikt en er is dialoog met geïnteresseerden die zelf ook oproepjes, berichten en foto's plaatsen. Evenementen als lezingen en bijeenkomsten worden beter bezocht door de bekendheid die Facebook genereert.

Website

De website www.nmfgroningen.nl is afgelopen jaar goed bezocht. Daarnaast hebben we steeds meer nevensites van (langlopende) campagnes of projecten in samenwerkingsverband in beheer.

6. Algemeen

Toetsing aan Werkplan 2015

Projectontwikkeling en -begeleiding

In 2015 hebben we een kleine 12% meer uren gerealiseerd dan in het werkplan 2015 was opgenomen, behoudens enkele kleine verschillen hebben we alle geplande producten geleverd. Met name het gaswinningsdossier en het beleid t.a.v. de ruimtelijke ontwikkeling waren veroorzaker van de toename van onze uren. Financieel zijn we weer op de goede weg, doordat we het positieve resultaat van 2015 toe kunnen voegen aan onze continuïteitsreserve en we hierdoor dicht bij de gewenste 20% reserve komen die we noodzakelijk achten om toekomstige onvoorziene tegenvallers op te kunnen vangen.

Juridische ondersteuning

Ook in 2015 zijn uren voor juridische ondersteuning gereserveerd uit de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij. Dit om zeker te kunnen stellen dat geen enkele juridische ondersteuning wordt geboden vanuit de provinciale budgetsubsidie. Deze uren zijn onder meer besteed aan een reeds langlopende procedure tegen de komst van een nieuwe varkensstal in de gemeente Eemmond, de gezamenlijke procedure tegen de RWE-centrale en een procedure omdat de gemeente Delfzijl in het bestemmingsplan buitengebied geen beperkingen oplegde aan de stikstofuitstoot. In nauwe samenwerking met de Groninger Bodembeweging, Milieudefensie Zuid-Oost Groningen en de Waddenvereniging heeft de NMG een zienswijze ingediend tegen het ontwerp-gaswinningsbesluit van minister Kamp. Ongeveer de helft van de uren zijn ingezet bij het beantwoorden van vragen van aangesloten organisaties. Daarbij gaat het onder meer om vleermuizen en megastallen.

De doelstelling van de NMG is om, door een vroege en positieve betrokkenheid bij beleidsprocessen, minder juridische activiteiten te ontplooiën. Het aantal uren dat de NMG aan juridische activiteiten heeft besteed op het totaal aan activiteiten is gering (circa 3%). Het aandeel juridische activiteiten als percentage van het totaal ligt op hetzelfde niveau als in 2014. Naast € 22.261,- voor personeelskosten (226 uur à € 98,5) is €1.662,- besteed aan juridische ondersteuning. Per saldo is in 2015 derhalve € 23.923,- uitgegeven aan juridische ondersteuning.

Toetsing aan Meerjarenbeleidsplan 2012-2015

De Natuur en Milieufederatie Groningen streeft naar een verhouding tussen meerjarige subsidies en projectsubsidies van 2:1, omdat een te grote afhankelijkheid van incidentele subsidies ten koste kan gaan van de stabiliteit van de organisatie.

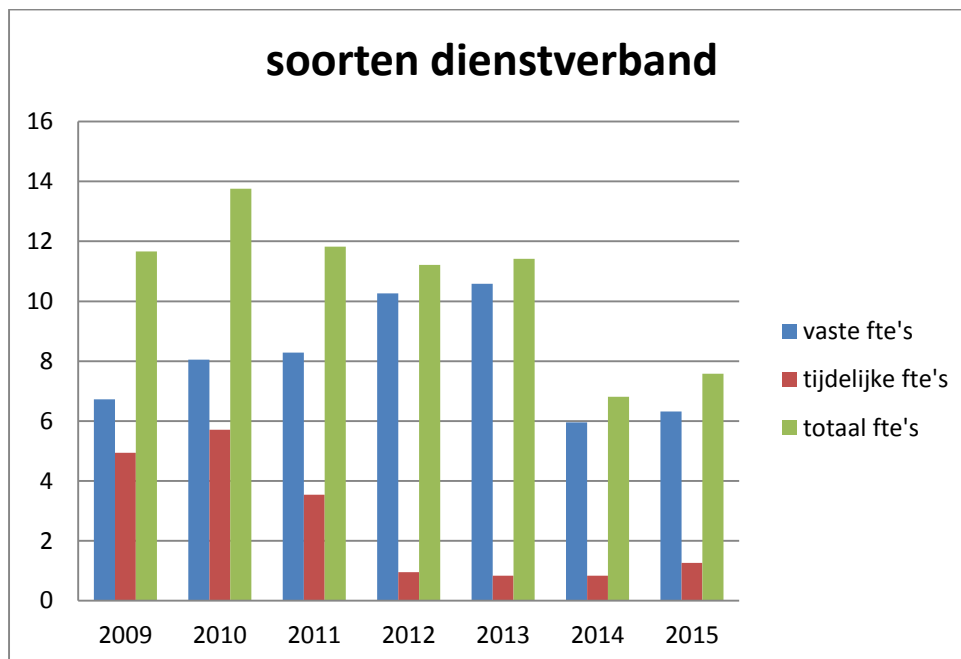
7. Ontwikkeling organisatie

7.1 Personeel

Samenstelling personeelsbestand

Per 31 december 2015 waren in totaal 11 personen in verschillende dienstverbanden werkzaam bij de Natuur en Milieufederatie Groningen (NMG):

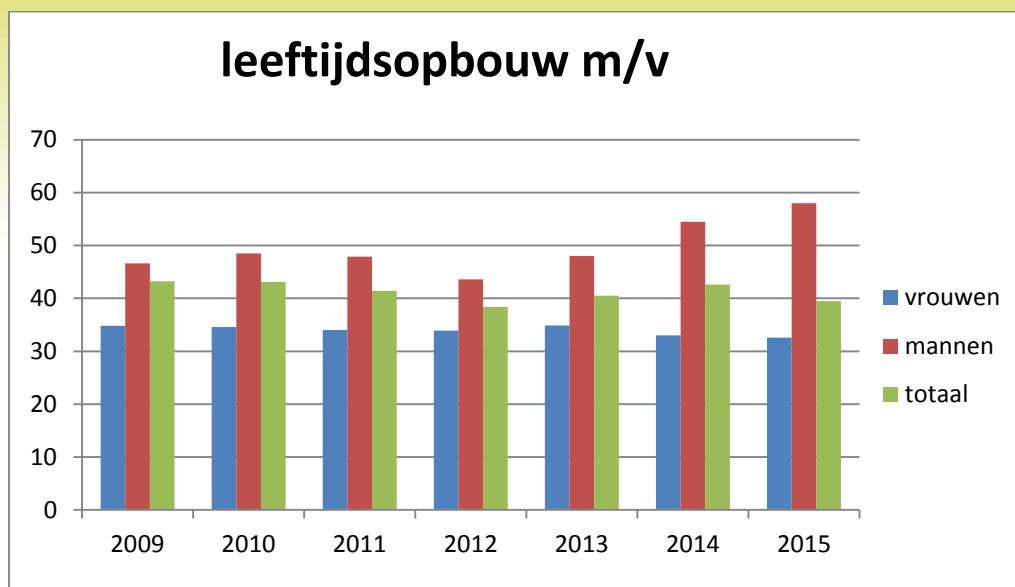
dienst- verband	aantal personen	vrouwen	mannen	totaal aantal fte's	gemiddelde fte / persoon
vast	8	5	3	6,32	0,79
tijdelijk	3	3	0	1,26	0,42
totaal	11	8	3	7,58	0,69

De leeftijdsopbouw van het personeelsbestand zag er per 31 december 2015 als volgt uit:

leeftijdsopbouw	vrouwen	mannen	totaal
21 t/m 30 jaar	3	0	3
31 t/m 40 jaar	5	0	5
41 t/m 50 jaar	0	0	0
51 t/m 60 jaar	0	2	2
61 t/m 65 jaar	0	1	1
gemiddelde leeftijd	32,6	58	39,5

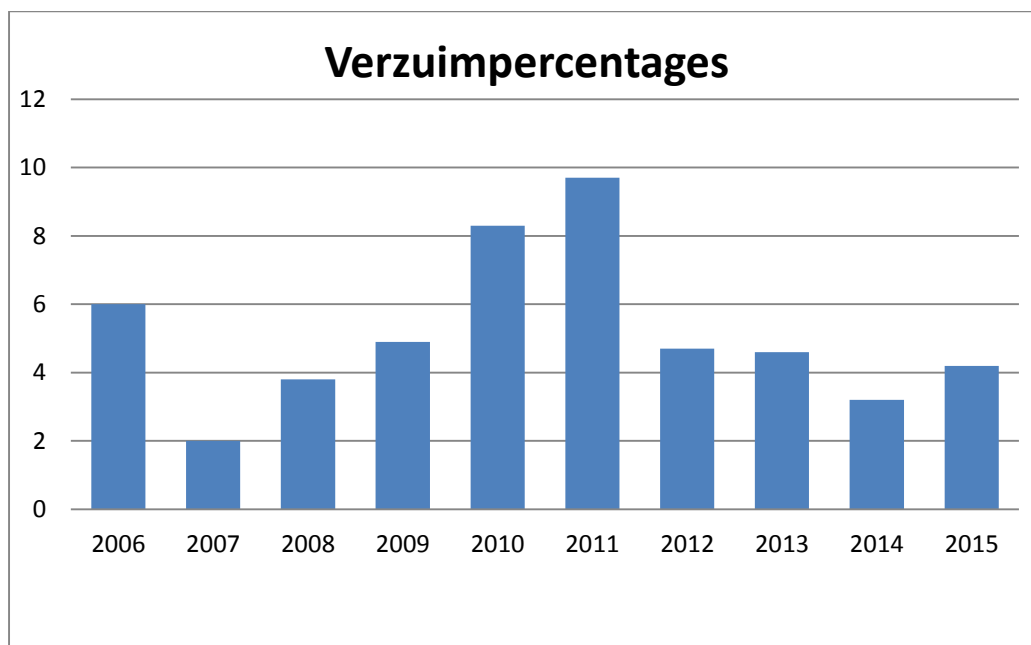
Uit de vergelijking van bovenstaande gegevens met die van het voorgaande jaar blijkt dat het aantal medewerkers met twee is toegenomen en dat de gemiddelde leeftijd ruim 3 jaar lager is.

Het aantal dienstverbanden voor onbepaalde tijd bleef stabiel op 8 en het aantal medewerkers met een tijdelijk dienstverband groeide van 1 naar 3.

Ziekteverzuim

De organisatie had in 2015 met 4,2% een iets hoger verzuim dan in 2014 (3,2%)

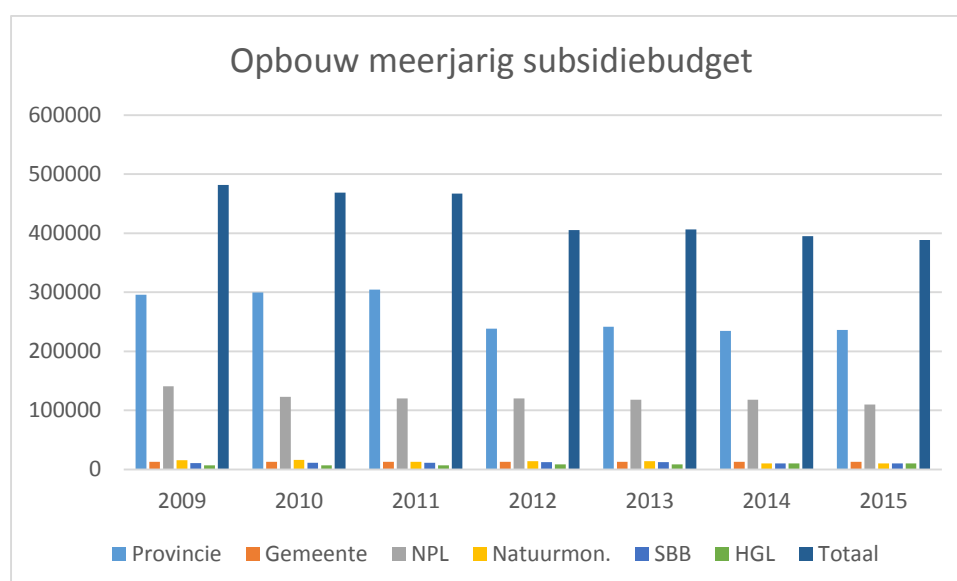
7.2 Financiën

Financieringsopbouw

Het aantal subsidiegevers dat op basis van een meerjarenafspraak jaarlijks een bedrag aan de NMG ter beschikking stelt, bleef ook in 2015 gelijk: 6. De Provinciale Budgetsubsidie steeg met € 1.172. Het basisbudget van de Gemeente Groningen bleef in 2015 gelijk aan 2014, evenals de basisbijdrage van Het Groninger Landschap en die van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Het vrij besteedbare bedrag van de Nationale Postcode Loterij daalde met € 8000,-.

Per saldo nam het meerjarige subsidiebedrag af met € 6.828,- ten opzichte van 2014. Het meerjarige subsidiebudget was in 2015 (en ter vergelijking in de jaren 2009 t/m 2014) als volgt opgebouwd:

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Provincie	295500	299600	304100	238000	241522	234628	235800
Gemeente	12500	12500	12500	12500	12500	12500	12500
NPL	140700	123000	120000	120000	118000	118000	110000
Natuurmon.	15405	15750	12500	13790	13790	10000	10000
SBB	10815	11000	11000	12066	12066	10000	10000
HGL	6555	6700	6700	8619	8619	10000	10000
Totaal	481475	468550	466800	404975	406497	395128	388300

Het meerjarige budget werd in 2015 aangevuld met een groot aantal projectsubsidies. In totaal werd voor € 497.306,- aan projectsubsidies ontvangen. Subsidiebronnen waren onder meer: De Natuur en Milieufederaties (NMF), Provincie Groningen, Gemeente Groningen, Waterschap Hunze en Aa's, Waterschap Noorderzijlvest, NAM, Nuon, Rabobank, ANWB en de terrein beherende organisaties.

Financiële afsluiting van het jaar

In 2015 werd voor de dertiende keer de jaarrekening opgesteld conform de eisen van het CBF. De Balans, de Staat van Baten en Lasten, en de Grondslagen uit de jaarrekening 2015 zijn in dit hoofdstuk integraal opgenomen (zie § 7.5, § 7.6 en § 7.7). Tevens is een controleverklaring opgenomen met betrekking tot de juistheid van de financiële gegevens in dit evaluatieve jaarverslag (*bijlage 3*).

Voor een toelichting op de bedragen in de Balans en de Staat van Baten en Lasten verwijzen we naar de jaarrekening 2015 van de NMG.

De in 2015 gerealiseerde baten en lasten wijken soms enigszins af van de begroting. Dit komt doordat zich na de laatste begrotingswijziging altijd nog weer nieuwe ontwikkelingen voordoen, met name op het terrein van de projectsubsidies.

Het jaar 2015 is afgesloten met een positief resultaat van ruim € 56.772,-. Een bedrag van € 15.000,- is toegevoegd aan een bestemmingsreserve en € 41.772,- aan de continuïteitsreserve.

Eigen vermogen

In vergelijking met 31 december 2014 is het vrij besteedbare vermogen in 2015 dat is vastgelegd in de Continuïteitsreserve gestegen met ruim € 41.000,-. Door het Bestuur is in het verleden bepaald dat de NMG streeft naar een reserve van ± 20% van de jaarinkomsten. Deze dient als buffer voor het opvangen van tegenvallers en als achtergronddekking bij risicovolle beslissingen. Bij het huidige jaarinkomen van € 843.387,- komt het gewenste 20%-niveau neer op een bedrag van € 168.677,- met een Continuïteitsreserve van ruim € 147.085,- komt dit niveau vergeleken met 2014 een stap *dichterbij*.

De NMG kent geen beleggingsbeleid. Het eigen vermogen is ondergebracht op een spaarrekening waaraan geen vermogensrisico's zijn verbonden.

Vooruitblik 2016 en verder

In het Meerjarenbeleidsplan voor de periode 2016-2019 geeft de NMG aan zich te willen onderscheiden ten aanzien van andere instanties en organisaties. Hiermee bedoelen we dat we met innovatieve initiatieven vooruitlopen en ons concentreren op een aantal kerndossiers waar de unieke rollen en taken van de NMG goed tot uitdrukking komen. Om dat te bereiken zet de NMG in op drie strategieën:

- we willen een podium zijn voor het publieke debat. Door het laten zien van nieuwe invalshoeken en sterke alternatieven heeft de NMG een belangrijke positie in de dialoog bij standpuntbepaling en beleidsprocessen. Onze achterban speelt hierbij een doorslaggevende rol. De NMG wil de achterban mobiliseren, verlevendigen en vernieuwen om het draagvlak voor verandering te versterken. We kiezen daarbij voor coalities en samenwerking met onze groene partners.
- we willen innovatieve duurzame oplossingen en alternatieve maatregelen in de etalage zetten. Daarbij gaat het over de verandering van onze economie, over nieuwe manieren van produceren en consumeren en over onze omgang met de kwaliteit van natuur en landschap.
- we willen concrete afspraken maken namens de natuur-, landschaps- en milieubeweging die bijdragen aan een duurzame ontwikkeling. We willen de natuur en milieubeweging verbinden vanuit het principe 'eendracht maakt macht'.

De hoogte van de structurele (meerjarige) subsidies en de verhouding tussen structurele subsidies en projectsubsidies is en blijft een punt van voortdurende zorg. Zo willen we begin 2016 met de provincie meerjarige afspraken maken over lokale energietransitie. Wij geloven erin dat wij het verschil kunnen maken als het gaat over het vroegtijdig in het proces betrekken van burgers en achterban bij energievraagstukken waardoor zij worden uitgenodigd mee te denken aan maatwerkoplossingen.

De dynamiek in onze (Groninger) samenleving neemt toe en met name het aardgasdossier heeft invloed op de wijze waarop wij onze taak gaan invullen. Dat vraagt flexibiliteit en snel kunnen inspelen op actuele thema's.

In 2016 zal de NMG werken aan een nieuw bestuursmodel waarbij er niet langer sprake is van een bestuur maar alleen nog van een Raad van Toezicht, die op grotere afstand van de organisatie staat. Daarnaast zal een Raad van Advies worden ingesteld die zich voornamelijk zal bezig houden met geven van inhoudelijke adviezen en met de samenwerking tussen de verschillende aangesloten organisaties. De nieuw aan te stellen directeur, in februari 2016, zal directeur/bestuurder worden.

7.3 Interne organisatie

In 2015 is opnieuw energie gestoken in het vergroten van de betrokkenheid van de aangesloten organisaties. Bij veel ontwikkelen zoals de discussie rond de omgevingsvisie, de locatie van de heliophotovoltaïsche haven, de Dialoogtafel, afstemming van het programma leefbaarheid, het programma energietransitie in het kader van het aardbevingsprogramma en de structuurvisie voor de Eemshaven is het netwerk van de NMG geconsulteerd voor inbreng van kennis, standpuntvorming en afstemming. Dit is georganiseerd door middel van nieuwsbrieven, discussieavonden, coördinatie en afstemming van gezamenlijke standpunten en reacties. Daarnaast is ook in 2015 het netwerk evenement voor groene organisaties in Groningen georganiseerd: Gronings Groen.

Het CBF toetst elke drie jaar uitgebreid of een organisatie nog aan alle vereisten voor het CBF-Keur voldoet. De NMG is in 2015 uitgebreid getoetst door het CBF, hoewel de officiële erkenning nog niet is afgegeven hebben we informeel te horen gekregen dat we aan alle vereisten voldeden en is de NMG derhalve ook in 2015 Keurmerkhouder.

De organisatie heeft, ondanks de gevolgen van interne wijzigingen, het overgrote deel van de toegezegde taken uit weten te voeren en ook nog eens kunnen schakelen naar actualiteiten zoals de deelname aan de Dialoogtafel, het opzetten van een project lokale energietransitie en activiteiten rond de provinciale verkiezingen. Evenals voorgaande jaren zijn er meer projecten gerealiseerd dan gepland.

7.4 Vrijwilligersbeleid

De Natuur en Milieufederatie Groningen (NMG) waardeert de inzet en betrokkenheid van vrijwilligers. Naast de aangesloten organisaties zijn in Groningen veel andere vrijwilligers en organisaties actief op het gebied van natuur en milieu. Ook met hen werkt de NMG samen. Het gaat hier bijvoorbeeld om vertegenwoordigers in landinrichtingscommissies, groene waterschapsbestuurders, niet-aangesloten natuur- en milieuorganisaties, tijdelijke one-issuegroepen, en individuele burgers en bestuurders. De NMG zet zich in om ook dit netwerk te ondersteunen en uit te breiden.

Daarnaast maakt de NMG voor werkzaamheden op kantoor op ad-hoc basis incidenteel gebruik van vrijwilligers die daarvoor een vrijwilligersvergoeding en/of onkostenvergoeding krijgen. Deze vrijwilligers werken onder begeleiding van een vaste begeleider en vallen onder de aansprakelijkheidsverzekering die voor alle kantoormedewerkers geldt. Ook biedt de NMG sinds 2012 incidenteel werkervaringsplaatsen aan.

De NMG streeft ernaar de betrokkenheid van vrijwilligers in stand te houden en waar mogelijk te vergroten met inachtneming van het vastgestelde beleid en op voorwaarde dat de onafhankelijke positie van de NMG gewaarborgd blijft.

7.5 Balans per 31 december 2015

Activa	Ref.	31 december 2015		31 december 2014	
		€	€	€	€
Vaste activa					
Materiële vaste activa	2.5.1				
in het kader van de doelstelling			1.956		3.883
Vlottende activa					
Vorderingen en overlopende activa	2.5.2				
Debiteuren		286.405		500.778	
Overige vorderingen en overlopende activa		<u>34.650</u>		<u>12.198</u>	
			321.055		512.976
Liquide middelen	2.5.3		109.184		172.507
			<u>432.195</u>		<u>689.366</u>
Passiva	Ref.	31 december 2015		31 december 2014	
		€	€	€	€
Reserves en fondsen					
Reserves	2.5.4				
Continuïteitsreserve		147.085		105.313	
Bestemmingsreserves		<u>48.485</u>		<u>33.485</u>	
			195.570		138.798
Kortlopende schulden					
	2.5.5				
Crediteuren		42.488		39.895	
Nog te besteden subsidies		84.563		388.976	
Belastingen en premies sociale verzekeringen en pensioenen		25.170		18.442	
Overige schulden en overlopende passiva		<u>84.404</u>		<u>103.255</u>	
			236.625		550.568
			<u>432.195</u>		<u>689.366</u>

7.6 Staat van baten en lasten over 2015

	Ref.	Realisatie 2015	Begroting 2015	Realisatie 2014
		€	€	€
Baten:				
Baten uit eigen fondsenwerving		0	0	0
Baten uit acties van derden	2.7.1	170.350	149.850	181.462
Subsidies van overheden	2.7.2	525.222	698.480	586.772
Overige baten	2.7.3	147.815	114.716	123.122
Totaal baten		843.387	963.046	891.356
Lasten: ²⁾				
Besteed aan doelstellingen	2.7.4			
Groene ruimte		306.327	443.560	350.718
Klimaat en energie		218.234	220.745	187.167
Duurzame bedrijvigheid		149.718	150.921	176.060
Communicatie en netwerken		112.337	127.879	135.931
		786.615	943.105	849.876
Werving baten		0	0	0
Kosten beheer en administratie ¹⁾		0	0	0
Totaal lasten		786.615	943.105	849.876
Resultaat		56.772	19.941	41.480
Voorgestelde bestemming van het resultaat:				
Continuïteitsreserve		41.772	19.941	41.480
Bestemmingsreserves		15.000		0
		56.772	19.941	41.480

1) De provinciale milieufederaties hanteren voor het inzichtelijk maken van deze kosten een uniforme systematiek die gebaseerd is op de aanbeveling Toepassing van Richtlijn 650 voor Kosten Beheer en Administratie van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen (VFI). De kosten voor beheer en administratie worden inzichtelijk gemaakt in de Toelichting lastenverdeling, maar worden in de staat van baten en lasten volledig toegerekend aan de doelstellingen.

2) De gerealiseerde uren worden, per thema, nader toegelicht in bijlage 1.

7.7 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat.

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Richtlijn 650 Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. De activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde, tenzij in de toelichting op de betreffende balanspost anders is vermeld.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd op verkrijgingprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming. De materiële vaste activa worden aangewend in het kader van de doelstelling.

Vorderingen

De vorderingen zijn opgenomen tegen nominale waarde onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de aan het verslagjaar toegerekende baten en de bestedingen over het jaar.

Baten en lasten zijn toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten zijn slechts opgenomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslag jaar zijn in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Projectgelden betreffende nog niet afgeronde projecten, die aan het eind van het verslagjaar niet zijn besteed, worden opgenomen op de balans.

Pensioenen

De Natuur en Milieufederatie Groningen is sinds 1 januari 2007 aangesloten bij de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Landbouw. De Natuur en Milieufederatie Groningen heeft - mits de verschuldigde premies tijdig en volledig worden voldaan - geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in geval van een te lage dekkingsgraad bij de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Landbouw, anders dan het effect van hogere toekomstige premies. Met betrekking tot de pensioenregeling zijn derhalve alleen de verschuldigde premies tot en met het einde van het boekjaar in de jaarrekening verantwoord.

7.8 Begroting 2016

	Begroting 2016	
	€	€
Baten:		
Baten uit acties van derden	149.850	
Subsidies overheden	668.524	
Overige baten	<u>2.500</u>	
Som der baten		820.874
Lasten:		
Personeelskosten	539.674	
Uitbesteed werk	20.000	
Publiciteit en communicatie	19.250	
Huisvestingskosten	42.000	
Kantoor- en bestuurskosten	44.400	
Afschrijvingen	4.000	
Specifieke projectkosten	<u>74.072</u>	
Som der lasten		743.396
Begroot resultaat		<u><u>77.478</u></u>

Begroting lasten 2016 naar doelstellingen

Uitvoeringskosten ter zake van:

Groene ruimte	291.724
Klimaat en energie	196.702
Duurzame bedrijvigheid	139.900
Communicatie en netwerken	<u>115.069</u>
	<u><u>743.396</u></u>

7.9 Overige gegevens

Statutaire naam: Stichting Natuur en Milieufederatie Groningen
Vestigingsplaats: Groningen
Rechtsvorm: Stichting
Doelstelling: de stichting heeft tot doel het bevorderen van het behoud, het herstel en het optimaal beheer van natuur, milieu en landschap, met name in de provincie Groningen.

Directie: Velde, dhr. S.J. van der (in functie tot 01-02-2015)
Schuiling, dhr. R. (in functie per 01-02-2015 interim-directeur)

Bestuur:
(per 31-12-2015) Klijnsma, dhr. J.P.T. – voorzitter
Grol, dhr. C.J. – penningmeester
Bekker, mw. R.M. – secretaris
Debets, dhr. F.L. – bestuurslid
Tomson, mw. C.A. – bestuurslid

Rooster van aftreden Bestuur:

	Toetreding	Aftreding
Grol, dhr. C.J.	19-11-1997	april 2018
Bekker, mw. R.M.	06-04-2010	april 2018
Klijnsma, dhr. J.P.T.	19-10-2010	april 2018
Debets, dhr. F.L.	25-01-2012	zomer 2016
Tomson, mw. C.A.	04-03-2015	maart 2019

Samenstelling en rooster van aftreden Raad van Toezicht per 31-12-2015:

	Toetreding	Aftreding
Bügel, dhr. M.G.B.	19-10-2010	september 2018
Duin, mw. E.A. van	18-09-2014	september 2018
Helmer, dhr. L.F.M.	14-05-2014	mei 2018
Janssen, mw. T.R.	19-10-2010	september 2018
Langbroek, dhr. A.J.M.	19-10-2010	september 2018
Stubbe-Heeres, mw. M.A.H.	19-01-2012	januari 2016
Teerling, dhr. L.	18-09-2014	september 2018
Ijpenberg, dhr. A.D.	14-05-2014	mei 2018

De Natuur en Milieufederatie Groningen kent een Raad van Toezicht (RvT), een Bestuur en een directeur. De leden van de RvT worden door de RvT zelf benoemd, op voordracht van de aangesloten organisaties, voor een periode van vier jaar. De RvT heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het Bestuur en op de algemene gang van zaken in de stichting. De RvT vergadert elk half jaar minimaal één keer (in 2015 zes keer).

De leden van het Bestuur worden benoemd door de RvT, op voordracht van het Bestuur, voor een periode van vier jaar. Aan het Bestuur komen alle bevoegdheden toe die niet door de wet of de statuten aan andere organen zijn opgedragen. De drie hoofdtaken van het Bestuur zijn: standpuntbepaling, genereren van samenwerking met de aangesloten organisaties en de eindverantwoordelijkheid voor de interne organisatie.

Het Bestuur vergadert periodiek (in 2015 twaalf keer). De directeur wordt benoemd door het Bestuur. De directeur legt verantwoording af aan het Bestuur voor alle taken die in het directiestatuut aan hem zijn gedelegeerd.

Relevante nevenfuncties:

Raad van Toezicht (tussen haakjes de voordragende organisatie)

Bügel, dhr. M.G.B. (Stichting Natuur en Landschap gemeente Eemsmond e.o.)

- bestuurslid St. Natuur en Landschap gemeente Eemsmond e.o.
- bestuurslid St. Nicolaaskerk Oldenzijl

Duin, mw. E.A. van (Erfgoedvereniging Heemschut Groningen)

- adviseur cultureel erfgoed St. Libau
- voorzitter provinciale commissie Hemschut Groningen
- bestuurslid Erfgoedvereniging Heemschut
- lid Erfgoedcommissie gemeente Hof van Twente

Helmer, dhr. L. (Vereniging Zuivere Energie)

- bestuurslid Vereniging Zuivere Energie
- lid Groninger Bodem Beweging
- lid coöperatieve vereniging De Windvogel

Janssen, mw. T.R. (Milieudéfensie afdeling Groningen)

- voorzitter Milieudéfensie afdeling Groningen
- lid Burgeralliantie Leefmilieu Nijmegen
- lid VVM (Vereniging van Milieuprofessionals)

Langbroek, dhr. A.J.M. (ClubOldambtsterGroen)

- voorzitter Club Oldambtster Groen
- voorzitter wijkplatform Parkwijk-Kloostervallei (Winschoten)
- voorzitter IVN afdeling Bellingwedde
- secretaris bestuur KNNV afdeling Oost-Groningen
- secretaris bestuur GroenLinks Oldambt

Stubbe-Heeres, mw. M.A.H. (IVN afdeling Bellingwedde)

- geen

Teerling, dhr. L. (Stichting Landschap Oldambt)

- lid werkgroep Stichting Landschap Oldambt
- penningmeester Bewonersvereniging Het Riet Blauwestad
- lid Commissie voor de Wetgeving van de Independent Order of Odd Fellows

IJpenberg, dhr. A.D. (Stichting Milieubeheer Zuidelijk Westerkwartier)

- lid Raad van Bestuur St. Milieubeheer Zuidelijk Westerkwartier

Bestuur

Bekker, mw. R.M.

- manager Nationale Databank Flora en Fauna
- kwartiermaker Informatiehuis Natuur
- adviseur van de uitvoeringsorganisatie van de 12 Provincies BIJ12
- voorzitter St. Ecological Restoration Advice

Debets, dhr. F.L.

- eigenaar adviesbureau Debets BV (*)
- bestuurslid stichting Katholieke

Evaluatief Jaarverslag 2015

- Onderwijs Centrale (KOC) Groningen
- voorzitter stichting IKN te Ede

Grol, dhr. C.J.
geen

Klijnsma, dhr. J.P.T.

- coördinator initiatieven bij Groningen Bereikbaar
- projectleider Ghana bij St. Noorderlicht
- penningmeester St. Debatcentrum DwarsDiep

Tomson, mw. C.A.

- medewerker in algemene dienst waterschap Noorderzijlvest

Directie

Velde, dhr. S.J. van der (in functie tot 01-02-2015)
geen

Schuilting, dhr. R. (interim-directeur in functie vanaf 01-02-2016)
geen

*(dhr. F. Debets heeft in 2014 en 2015 met goedkeuring van het bestuur vanwege capaciteitsproblemen in de organisatie een betaalde opdracht voor de St. Natuur en Milieufederatie Groningen uitgevoerd)

Bijlage 1: Overzicht projecten en urenrealisatie 2015

		Provincie		NMF		Overige		Totaal	
Projectcode	Projectnaam	Werkplan	Realisatie	Werkplan	Realisatie	Werkplan	Realisatie	Werkplan	Realisatie
	GROENE RUIMTE								
51001	Extern overleg	75	130					75,0	130,0
51002	Actualiteiten	150	188					150,0	188,0
51012	Natuur en landschapsbeleid	105	116			134,0	134,0	239,0	250,0
51010	RO-beleid	100	200			170,0	228,0	270,0	428,0
51005	Netwerk RO	80	80	50	7,0			130,0	87,0
52095-1	Groninger Verdienmodel fase 2					80,0	106,0	80,0	106,0
52096	Ontwerpwedstrijd stallen			21,0	17	68,0	54,0	89,0	71,0
51090	Eems Dollard Natuurlijk					116,0	122,0	116,0	122,0
52008-8	Groningen zoemt in de provincie					20,0	50,0	20,0	50,0
52006	Eetbare Stad 2015			51,0	45	243,0	212,0	294,0	257,0
52004	Groningse consument kiest bewust 2015					218,0	218,0	218,0	218,0
52005	Grunneger voedsel voor Grunnegers					100,0	100,0	100,0	100,0
51059	Beeldschoon Water			46,0	83,0	57,0	102,0	103,0	185,0
51021	Energie landschappen 2014-2015			69	88,0	231,0	294,0	300,0	382,0
52010	Gemeente Groningen basisubsidie			43,0	27	127,0	79,0	170,0	106,0
51053	Westerwoldse Aa					49,0	53,0	49,0	53,0
	subtotaal	510	714	280	267,0	1613,0	1752,0	2403,0	2733,0

		Provincie		NMF		Overige		Totaal	
Projectcode	Projectnaam	Werkplan	Realisatie	Werkplan	Realisatie	Werkplan	Realisatie	Werkplan	Realisatie
	KLIMAAT EN ENERGIE								
53001	Extern overleg	65,0	81					65	81,0
53002	Actualiteiten	75,0	75					75	75,0
53005	Beleid Klimaat en Energie	50,0	63					50	63,0
53006	Netwerk Energie	75,0	57					75	57,0
53038-1	Clean campagne 2.0					317,0	317,0	316,5	317,0
53034	LEVIII / Servicepunt lokale energie			103,0	103,0	400,0	409,0	503	513,0
53039	Energiebesparing MKB					80,0	80,0	80	80,0
53030	Energiecampagne					200,0	131,0	200	131,0
53035	Servicepunten Energie (Pr1511)			17,0	5	73	18,0	90	23,0
	subtotaal	265,0	276	120	108	1070	955	1454,5	1340
	DUURZAME BEDRIJVGHEID								
54001	Extern overleg	50,0	54					50	54,0
54999	Actualiteiten	50,0	67					50	67,0
54005	Netwerk milieu	100,0	58					100	58,0
54016	E&E in Balans 2.0			94,0	169	174,0	174	268	343,0
54003	Coördinatie Eemshaven	50,0	64			100,0	100,0	150	164,0
0	Aardbevingdossier / Gasberaad	450,0	736					450	736,0
54030	Programma lokale energietransitie (Dialogotafel)					406,0	414,0	406	414,0
	subtotaal	700	979	94,0	169,0	680,0	688,0	1474,0	1836,0

Projectcode	Projectnaam	Provincie		NMF		Overige		Totaal	
		Werkplan	Realisatie	Werkplan	Realisatie	Werkplan	Realisatie	Werkplan	Realisatie
	Communicatie en netwerken								
55020	Netwerkverst. en onderst. Nieuwe Binding IV / Nacht van de Nacht, incl plukprijs	80,0	107					80	107,0
55050-1				50,0	95,0			50	95,0
55010	Communicatie alg.	279,0	350					279	350,0
55011	Website / nieuwsbrief	180,0	167					180	167,0
56003	Projectontw. en begel.	380,0	408					380	408,0
56004	Juridische ondersteuning			150,0	226,0			150	226,0
	subtotaal	919	1032	200	321,0	0,0	0,0	1119,0	1353,0
	TOTAAL	2394,0	3001,0	694,0	865,0	3363,0	3395,0	6450,5	7262,0

Bijlage 2: Verantwoordingsverklaring 2015 Stichting Natuur en Milieufederatie Groningen

De Stichting Natuur en Milieufederatie Groningen (NMG) heeft tot doel het bevorderen, het behoud, het herstel en het optimaal beheer van natuur, milieu en landschap, met name in de provincie Groningen.

Het Bestuur van de NMG onderschrijft de volgende principes:

1. Binnen de NMG wordt de functie 'toezicht houden' (vaststellen of goedkeuren van plannen, en het kritisch volgen van de organisatie en haar resultaten) duidelijk gescheiden van het 'besturen' en van de dagelijkse leiding over de organisatie.
2. De NMG dient continu te werken aan een optimale besteding van middelen, zodat effectief en doelmatig gewerkt wordt aan het realiseren van de doelstelling.
3. De NMG streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, met gerichte aandacht voor de informatieverschaffing en de inname en verwerking van wensen, vragen en klachten.

In deze verantwoordingsverklaring wordt beschreven op welke manier de NMG in 2012 invulling gaf aan deze principes.

Ad 1. Functiescheiding tussen toezicht en uitvoering

Bij de NMG is de vaststelling en uitvoering van het beleid gescheiden van het toezicht op de organisatie en haar resultaten. Deze scheiding is geregeld in de statuten van 9 november 2010 waarin is vastgelegd dat de NMG naast een Bestuur (uitvoering) een Raad van Toezicht (RvT; toezichthouder) heeft. Mede doordat de leden van de RvT verbonden moeten zijn aan een van de deelnemende organisaties, zijn de banden met de deelnemende organisaties gewaarborgd.

Het Bestuur heeft voor de uitvoering van het beleid en de dagelijkse leiding mandaat verleend aan de directeur, wiens taken en bevoegdheden zijn vastgelegd in het directiestatuut van 19 maart 2013.

Over de onderlinge taakverdeling binnen het Bestuur zijn afspraken vastgelegd in de verslagen van de bestuursvergaderingen d.d. 13-07-1999 en 24-08-1999. Bij latere wijzigingen van de bestuurssamenstelling zijn bestuursleden aangezocht op basis van specifieke deskundigheden. Bestuursleden zijn in beginsel onafhankelijk van de aangesloten organisaties van de NMG. Het Bestuur van de NMG is beleidsbepalend. Daar wordt formeel invulling aan gegeven door de vaststelling van een strategisch (meerjaren)beleidsplan dat vier jaar belooft en het vaststellen van een jaarlijks werkplan. Het Bestuur heeft de jaarrekening 2015 en het evaluatief jaarverslag 2015 in zijn vergadering van 17-05-2016 vastgesteld. Het werkplan en de begroting 2016 zijn in de vergadering van 07-10-2015 vastgesteld. Feitelijk worden beleidskeuzes buiten dat kader echter ook aan het Bestuur voorgelegd en ontvangt het Bestuur tevens uitgebreide informatie waarmee het in staat is te beoordelen of de beleidsuitvoering en dagelijkse leiding binnen het gestelde mandaat plaatsvinden.

De RvT is toezichthouder van het Bestuur. De RvT bestaat volledig uit vertegenwoordigers van deelnemende organisaties. De RvT komt minimaal tweemaal per jaar bijeen: in mei voor de jaarvergadering waar onder meer het inhoudelijk jaaroverzicht, het evaluatief jaarverslag en de jaarrekening met bijbehorende accountantsverklaring moeten worden goedgekeurd (is in 2016 gebeurd met de verslaglegging over 2015 in de vergadering van 19-05-2016); en in september wanneer onder meer het werkplan en de begroting moeten worden goedgekeurd (is in 2015 gebeurd met werkplan en begroting 2016 in de vergadering van 16-11-2015). Daarnaast ontvangt

de RvT de notulen van de bestuursvergaderingen. Op die wijze is de RvT in staat haar toezichthoudende functie te vervullen.

Conform de statuten van de Natuur en Milieufederatie Groningen hebben de bestuursleden van de Stichting geen bestuursrelatie met de aangesloten organisaties en wordt er gestreefd naar een bestuurssamenstelling die een goede spreiding van expertise over de verschillende beleidsvelden (Groene Ruimte, Duurzame Bedrijvigheid, Klimaat & Energie en Communicatie & Netwerken) garandeert, als ook de toegang tot politieke en maatschappelijke netwerken op de beleidsvelden. Daarnaast is het streven voldoende bedrijfseconomische en bedrijfsorganisatorische kennis in het Bestuur te verenigen.

Aangesloten organisaties worden actief benaderd om een zo breed mogelijke vertegenwoordiging in de RvT te krijgen. Bij vacatures in de RvT worden alle aangesloten organisaties benaderd om kandidaten aan te dragen. Indien er meer kandidaten dan zetels in de RvT zijn, stemmen de zittende RvT leden over de invulling van de vacature. Conform de statuten hebben zij daarbij rekening te houden met een optimale spreiding van zetels over organisaties die verbonden zijn aan een van de beleidsvelden van de NMG (natuurbeschermingsorganisaties, landschapsorganisaties, milieuorganisaties, organisaties verbonden aan klimaat- en energieproblematiek).

Het evalueren van het functioneren van de directie van de NMG gebeurt jaarlijks door het Bestuur. Dit gebeurt inhoudelijk aan de hand van het evaluatief jaarverslag en organisatorisch aan de hand van het directiestatuut, dat in maart 2013 opnieuw is vastgesteld. Het evalueren van het functioneren van het Bestuur gebeurt (vanaf 2011) jaarlijks door de RvT. Deze evaluatie gebeurt mede aan de hand van het evaluatief jaarverslag, waarmee de leden van de RvT kunnen beoordelen in hoeverre de doelstellingen uit het werkplan zijn gehaald.

Ad 2. Optimale besteding van de financiële middelen

De NMG heeft in 2010 verder ingezet op verbetering van de projectmatige aanpak van haar werkzaamheden, zodat de doelmatigheid en de resultaten goed meetbaar en goed te verantwoorden zijn. Inmiddels is de NMG in staat om vooraf aan te geven met welke inzet van mensen en middelen welk resultaat kan worden bereikt en om daarover na uitvoering van activiteiten gestructureerd verantwoording af te leggen. Alle beleidsmatige en projectmatige activiteiten zijn gericht op het realiseren van de doelstelling van de NMG.

Optimalisering van de effectiviteit van de organisatie vindt op de volgende manieren plaats:

- De directie stelt jaarlijks een werkplan met begroting op, waarin onder meer de gewenste resultaten, begrote kosten en beoogde financiering per project zijn vastgelegd. Het Bestuur toetst dit werkplan met de daaraan verbonden begroting en stelt het vast.
- De financieel medewerker voorziet de directeur en het Bestuur van financiële kwartaal-rapportages, waarin de gerealiseerde cijfers ten opzichte van de begroting zichtbaar worden gemaakt.
- De directie informeert het Bestuur over mogelijke overschrijdingen van de begroting of verschuivingen van meer dan 10% binnen de hoofdposten op de begroting.
- Over de voortgang van het werkplan en de afzonderlijke projecten wordt conform de daarover gemaakte afspraken aan de partners en subsidieverstrekkers gerapporteerd.
- De financieel medewerker stelt een jaarrekening op conform de Richtlijn 650 Fonds-wervende instellingen. De accountant controleert deze en voorziet de jaarrekening van een goedkeurende accountantsverklaring. De accountant rapporteert rechtstreeks aan de directeur en het Bestuur over de jaarlijkse accountantscontrole. Het Bestuur toetst de jaarrekening en stelt deze vast.
- De directie stelt jaarlijks een evaluatief jaarverslag inclusief urenrealisatie op die overeenstemt met de jaarrekening. In het evaluatief jaarverslag wordt per project en per beleidsterrein het

volgende vastgelegd: behaalde resultaten, gerealiseerde producten, gerealiseerde uren en daaraan verbonden kosten. Het evaluatief jaarverslag bevat ook per project informatie over gerealiseerde financiering (subsidies en overige bijdragen). Bij het opstellen van het evaluatief jaarverslag wordt de werkwijze van de organisatie geëvalueerd en worden afspraken gemaakt over mogelijke verbeteringen van de aanpak in de toekomst. Het Bestuur presenteert het evaluatief jaarverslag aan de RvT die deze vervolgens vaststelt. Het evaluatief jaarverslag staat op de website en kan worden opgevraagd.

- De interne projectadministratie krijgt gestalte via projectmappen waarin alle relevante praktische informatie van afzonderlijke projecten vastligt. Daaronder moet worden verstaan projectplannen, subsidietoekenningen, samenwerkingsovereenkomsten, urenoverzichten, verantwoordingen, evaluaties, betalingsbewijzen, accountantsverklaringen, en dergelijke. Deze informatie wordt vijf jaar lang bewaard. Verdere administratie vindt plaats door middel van een tijdschrijfbestand van gerealiseerde uren per medewerker en werkplantabellen waarin activiteiten en gewenste en gerealiseerde resultaten per project en beleidsterrein zijn omschreven. Financiële administratie wordt dagelijks verwerkt via een boekhoudprogramma. De gecomprimeerde informatie daaruit dient om elk kwartaal een exploitatieoverzicht te verstrekken aan het Bestuur.
- De taken, bevoegdheden en procedures rond de besteding van de financiële middelen zijn vastgelegd in het door het Bestuur vastgestelde hoofdstuk Financiën van het personeelshandboek.
- De organisatie streeft naar een verantwoorde verhouding tussen productiviteit en overhead. Als referentiepunten hanteren we daarbij overheadgemiddelden van vergelijkbare goededoelenorganisaties. Voor de komende jaren richt ons beleid zich op handhaving van de beheer- en administratiekosten op een niveau van maximaal 35% bij een zich qua omvang en productie stabiliserende organisatie. Het aandeel van de kosten voor beheer en administratie is in 2015 gestegen naar 22,4% (2014: 17,6%). Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door tijdelijk hogere personeelskosten en incidenteel hogere kosten voor kantoor- en bestuur.
- Daarnaast werkt de NMG aan optimalisering van haar effectiviteit door:
 - Structurele samenwerking met plaatselijke groepen, de andere provinciale milieufederaties, terreinbeheerders en overige partners;
 - Het bevorderen van een organisatiecultuur waarin ambitie, gedrevenheid en resultaatgerichtheid leidende principes zijn;
 - Een terughoudend beloningsbeleid waarbij de CAO provincies wordt gevolgd enkel voor het primaire salaris en waarbij maximaal schaal 12 wordt gehanteerd (maximaal bruto maandsalaris: €5.019,-);
 - Bestuurders en toezichthouders niet te bezoldigen.

Ad 3. Streven naar optimale relaties met belanghebbenden

De Natuur en Milieufederatie Groningen ondersteunt mensen en organisaties die zich actief inzetten voor hun eigen leefomgeving. Zij vervult de functie van vraagbaak, aanspreekpunt en coördinator van lokale activiteiten in de provincie Groningen. Zij beschikt daarvoor over een breed netwerk van contacten die bij deze ondersteuning van dienst kunnen zijn.

In de bestuursvergadering van 6 juni 2006 heeft het Bestuur een communicatieplan vastgesteld. Daarin heeft de NMG verwoord dat zij haar doelstellingen niet alleen kan bereiken. De deelnemende organisaties en andere partijen zullen hier hun steentje aan bij moeten dragen. Relatiebeheer is dan ook een belangrijk onderdeel van het werk van de NMG. Een gedoseerde en regelmatige aanlevering van informatie over de verschillende activiteiten van de NMG is een belangrijke voorwaarde bij de communicatie naar de diverse doelgroepen.

Primaire doelgroepen waar de NMG zich op richt zijn in willekeurige volgorde: burgers, achterban, gemeenten, Provincie, waterschappen, bedrijven en agrariërs. Bij gemeenten en Provincie gaat het zowel om bestuurders (raadsleden en Statenleden) als om ambtenaren. Naast deze primaire doelgroepen zijn er – in willekeurige volgorde – nog secundaire doelgroepen,

namelijk: media, landelijk netwerk van natuur- en milieuorganisaties (incl. andere milieufederaties), adviesbureaus voor overheid en bedrijfsleven, potentiële subsidiegevers, samenwerkingspartners, en andere belangenorganisaties.

De informatievoorziening is erop gericht om de effectiviteit van de activiteiten van de Natuur en Milieufederatie te vergroten. Concrete voorbeelden van de uitvoering van de communicatiestrategie zijn:

- De in december 2013 vernieuwde website van de Natuur en Milieufederatie Groningen, waarmee op heldere wijze inzicht wordt gegeven in de visie, taken en rollen van de NMG, in haar activiteiten en die van collega-organisaties;
- De digitale nieuwsbrief Licht op Groen (in 2015 7 uitgaven), waarmee geïnteresseerden actief worden geïnformeerd over actuele ontwikkelingen en activiteiten;
- Daarnaast zijn er in 2015 4 digitale nieuwsbrieven voor het project Eetbare Stad en 3 energienieuwsbrieven uitgebracht;
- Eind 2009 zijn we gestart met het landelijke samenwerkingsproject Nieuwe Binding dat beoogt de binding met de achterban van de milieufederaties te versterken;
- Introductie nieuw CRM-programma eTapestry (in het kader van Nieuwe Binding);
- Middels het project De Groene Peiler streeft de NMG er sinds 2007 naar om via regelmatige peilingen de mening te polsen van een burgerpanel over diverse onderwerpen rond natuur, milieu en landschap, en de burger actief te betrekken bij beleidvorming op deze onderwerpen. In 2014 is er in Groningen geen, maar landelijk wel een peiling geweest.

Het jaaroverzicht, evaluatief jaarverslag en de jaarrekening van de NMG zijn bij de organisatie op te vragen of via de website www.nmfgroningen.nl te downloaden.

Tot slot bestaat er voor belanghebbenden de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de NMG, als zij het bijvoorbeeld niet eens zijn met de uitvoering van activiteiten of constateren dat er sprake is van inconsistent beleid. Voor een correcte verwerking van de klachten is door het Dagelijks Bestuur op 6 juli 2004 de *Klachtenprocedure Stichting Milieufederatie Groningen* vastgesteld.

Doelstellingen van deze procedure zijn:

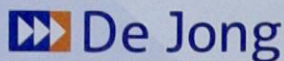
1. Klachten afhandelen op een vooraf vastgestelde eenduidige wijze, om de servicegraad naar de aangesloten organisaties, relaties, partners en geïnteresseerden te bewaken.
2. Ten behoeve van Bestuur en/of management inzicht verschaffen in het totale aantal, de soort en de ernst van klachten om aldus – waar nodig en mogelijk – te komen tot aanbevelingen om werkprocessen of de inhoudelijke koers aan te passen of te wijzigen.

Er zijn in 2015 geen klachten over de NMG binnengekomen. De volledige tekst van de klachtenprocedure is bij de NMG op te vragen.

Aldus vastgesteld in de bestuursvergadering van 17 mei 2016.

voorzitter dhr. J.P.T. Klijnsma

secretaris mw. R.M. Bekker

Accountancy & Financieel Management

IBAN Nr. NL33 INGB 0660 3535 04
BTW NL 8095.05.691.B01
KvK Noord Nederland 01091151

Aan: het bestuur van
Stichting Natuur en Milieufederatie Groningen, Groningen

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Bijgesloten samengevatte jaarrekening, bestaande uit de balans per 31 december 2015 en de staat van baten en lasten met bijbehorende toelichtingen, is ontleend aan de gecontroleerde jaarrekening van Stichting Natuur en Milieufederatie Groningen per 31 december 2015. Wij hebben een goedkeurend oordeel verstrekt bij die jaarrekening in onze controleverklaring van 12 mei 2016. Desbetreffende jaarrekening en deze samenvatting daarvan, bevatten geen weergave van gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden sinds de datum van onze controleverklaring van 12 mei 2016.

De samengevatte jaarrekening bevat niet alle toelichtingen die zijn vereist op basis van de Richtlijn 650 Fondsenwervende Instellingen. Het kennismaken van de samengevatte jaarrekening kan derhalve niet in de plaats treden van het kennismaken van de gecontroleerde jaarrekening van Stichting Natuur en Milieufederatie Groningen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van een samenvatting van de gecontroleerde jaarrekening in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in paragraaf 7.7 van dit verslag.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de samengevatte jaarrekening op basis van onze werkzaamheden, uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands Recht, waaronder de Nederlandse Standaard 810, "Opdrachten op te rapporteren betreffende samengevatte financiële overzichten".

Oordeel

Naar ons oordeel is de samengevatte jaarrekening in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent met de gecontroleerde jaarrekening van Stichting Natuur en Milieufederatie Groningen per 31 december 2015 en in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in paragraaf 7.7 van dit verslag.

Drachten, 17 mei 2016

De Jong AFM B.V.

Origineel getekend door: J.D. de Jong AA

Burgemeester Wuiteweg 58 F: 0512 - 586 890
9203 KM Drachten E: info@dejongafm.nl
T: 0512 - 586 898 I: www.dejongafm.nl

Persoonlijke Professionals met Passie